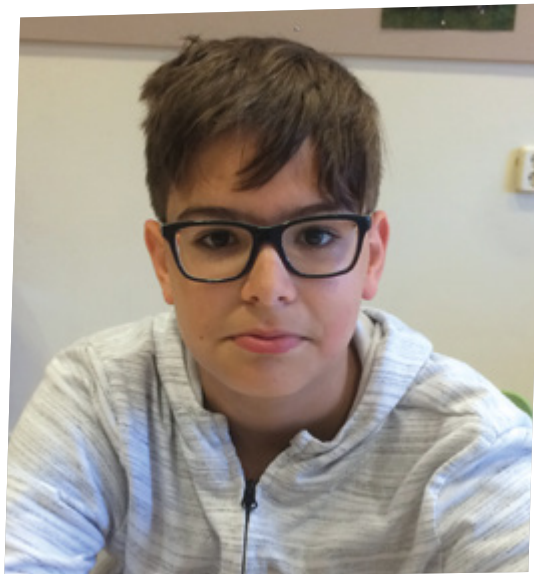

Schilderswijk & Escamp University

De weekendschool
als motor voor
sociale mobiliteit?

let's change
YOU. US. THE WORLD.

DE HAAGSE
HOGESCHOOL

VOORWOORD

Voor u ligt een studie die tot stand is gekomen door onderzoekers van De Haagse Hogeschool (onderzoeksplatform Goed Bestuur voor een Veilige Wereld, lectoraten Public Governance en Grootstedelijke Ontwikkeling).

Het onderzoek is gericht op de Schilderswijk en Escamp University. Beide Universities bieden op zaterdag onderwijs aan leerlingen uit de Schilderswijk en Escamp. In tegenstelling tot de meeste weekend- of zomerscholen zijn deze Universities niet gestart om achterstanden onder leerlingen te bestrijden, maar om de best presterende leerlingen meer uitdagingen te bieden. De leerlingen die aan het programma deelnemen, zijn vaak in hun klas een van de weinige leerlingen met een havo/vwo-advies. Op de University ontmoeten zij gelijkgestemde leeftijdsgenoten, met wie veelal nieuwe vriendschappen worden gesloten. De leerlingen brengen daarbij via de University - veelal voor het eerst - een bezoek aan verschillende middelbare scholen, hogescholen en universiteiten. Hierdoor worden zij zich bewust van hun kansen en mogelijkheden en maken zij mede hierdoor andere keuzes voor middelbare scholen dan veel van hun klasgenoten.

De Schilderswijk en Escamp University leveren dan ook met hun zaterdagonderwijs een belangrijke bijdrage aan de ambitie van de gemeente Den Haag om de onderwijssegregatie en kansenongelijkheid in het onderwijs tegen te gaan, zodat iedere leerling, ongeacht hun achtergrond of de wijk waarin hij/zij opgroeit, de kans krijgt om het beste uit zichzelf te halen.

Het veldwerk vond zowel door de weeks plaats op de scholen als op zaterdagen tijdens het programma van de University. Veel dank gaat uit naar Jelle Buijs met wie ik op de zaterdagen met veel plezier de leerlingen heb kunnen interviewen. Daarnaast ben ik veel dank verschuldigd aan de coördinatoren van de Schilderswijk en Escamp University, Jannette Beenhakker en Yosha Visser, die bereid waren ons te ontvangen en hun programma daarop aan te passen. Ook de betrokken schooldirecteuren, leerkrachten en ouders wil ik bedanken voor hun steun en deelname aan het onderzoek. Tot slot had het onderzoek niet uitgevoerd kunnen worden zonder de medewerking van de (oud-)leerlingen die ons steeds weer wisten te boeien met hun (levens)verhalen.

April 2019

Dr. Katja Rusinovic

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	2
1. INLEIDING: KANSEN(ON)GELIJKHEID IN HET HAAGSE ONDERWIJS	5
1.1 Schilderswijk en Escamp University	6
1.2 Probleemstelling onderzoek	7
2. DE SCHILDERSWIJK & ESCAMP UNIVERSITY	9
2.1 Programma en doelgroep University	9
2.2 Selectie van de leerlingen	9
2.3 Afstemming University en scholen: betrokkenheid op afstand	11
2.4 Conclusie	12
3. ONDERZOEKSMETHODE	13
3.1 Veldwerk	13
3.2 Beeld van de leerlingen	13
3.3 Conclusie	16
INTERMEZZO: DE LEERLINGEN AAN HET WOORD OVER DE UNIVERSITY	17
4. DE UNIVERSITY ALS MOTOR VOOR SOCIALE MOBILITEIT?	19
4.1 Keuze middelbare school	19
4.2 Netwerken: nieuwe vriendschappen met 'gelijkgestemden'	22
4.3 Toekomstambities	24
4.4 Conclusie	25
5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	27
REFERENTIES	29

1. INLEIDING: KANSEN(ON)GELIJKHEID IN HET HAAGSE ONDERWIJS

“ We moeten oog hebben voor het talent van ieder Haags kind. Initiatieven als de Schilderswijk- en Escamp University wijzen op academisch onderwijs voor kinderen voor wie dat een onbekende wereld is. Het maakt de weg vrij voor ontwikkeling van hun talent. ” Citaat afkomstig van (toenmalig) wethouder onderwijs in Den Haag, Ingrid van Engelshoven¹

Al een aantal jaren achtereen constateert de Inspectie van het Onderwijs dat de onderwijskansen van kinderen in Nederland van lager en hoger opgeleide ouders steeds verder uit elkaar lopen (zie Ministerie van OCW 2016; OECD 2016; gemeente Den Haag 2018). Volgens het OECD (2016) heeft dit een drietal oorzaken. Ten eerste, de overgangen in het Nederlandse onderwijs. De overgang van het primair naar voortgezet onderwijs, maar ook binnen het voortgezet onderwijs, werkt nadelig voor met name kinderen van lager opgeleide ouders. Volgens de OECD (ibid.) lopen kinderen van lager opgeleide ouders een verhoogd risico op een keuze voor vervolgonderwijs die onvoldoende recht doet aan hun kwaliteiten. Verschillende onderzoeken laten zien dat opgroeien in een gezin met een lage sociaaleconomische status van invloed is op de kansen op een succesvolle schoolloopbaan, waardoor kinderen niet op het niveau komen dat past bij hun talenten (Kloprogge en De Wit 2015). Het gaat om leerlingen met een taal- of leerachterstand of leerlingen die vanwege hun afkomst onvoldoende zelfvertrouwen en studievastigheden hebben.

Ten tweede is er verschil in de kwaliteit van het onderwijsaanbod en de mate waarin scholen en leraren toegerust zijn om gelijke kansen te bevorderen en talenten te motiveren. Tot slot zijn ook de netwerken en de hulpbronnen waarover leerlingen beschikken een verklaring voor de verschillende onderwijskansen tussen lager en hoger opgeleide ouders (ibid.).

Deze verschillen tussen laag- en hoogopgeleide ouders draagt bij aan een toename van onderwijssegregatie. Uit het recent verschenen rapport Staat van het Onderwijs (Inspectie van het Onderwijs 2018) blijkt dat de onderwijssegregatie nergens zo groot is als in Den Haag. Dit is niet verwonderlijk, aangezien de samenstelling van een klas in het onderwijs niet alleen wordt beïnvloed door het opleidingsniveau, het inkomen en de achtergrond van de ouders, maar ook door de locatie van de school: segregatie van wijken en scholen hangen deels samen. En ook hierin is Den Haag in vergelijking met andere steden koploper. Ruim 70 procent van de kinderen in Den Haag zou van school moeten wisselen om tot een goede afspiegeling van de bevolking te komen. De hoofdstad is daarmee de meest gesegregeerde stad van Nederland, waarbij in de andere grote steden de percentages tussen de 50 en 70 procent liggen (Zeemeijer 2019). Zowel het tegengaan van segregatie op het gebied van wonen als

in het onderwijs is een belangrijk aandachtspunt voor de gemeente Den Haag (gemeente Den Haag 2018).

In de Haagse Educatieve Agenda (2018-2022) wordt meer kansengelijkheid als een van de belangrijkste onderwijsambities voor het Haagse onderwijs genoemd. Als topprioriteit is in de HEA de ambitie geformuleerd dat alle Haagse leerlingen de kans krijgen om -ongeacht hun achtergrond - het beste uit zichzelf te halen gedurende de gehele onderwijsloopbaan (p. 17). Oftewel, gestreefd wordt naar meer kansengelijkheid in het Haagse onderwijs.

In antwoord op de ongelijkheid in onderwijskansen wordt de laatste jaren in Den Haag onder meer geïnvesteerd in de ontwikkeling van de brede buurtschool. In eerste instantie was de brede buurtschool gericht op scholen die vielen onder het gemeentelijk achterstandenbeleid. Inmiddels is het beleid verbreed en zijn brede buurtscholen gericht op alle kinderen in Den Haag. Daarbij heeft de brede buurtschool ook een duidelijke buurtfunctie gekregen (zie gemeente Den Haag 2018). Vanuit brede buurtscholen worden samenwerkingsrelaties aangegaan met maatschappelijke partners zoals welzijn, kinderopvang, sportverenigingen en cultuurinstellingen. Het doel hiervan is gezamenlijk een extra (onderwijs)aanbod te creëren voor kinderen, maar ook voor ouders en buurtbewoners. De ambitie is om school overstijgende problemen beter aan te pakken door samenwerking te zoeken met instellingen in de buurt. Hierin worden scholen bijgestaan door de Stichting Brede Buurtschool. In 2014 is vanuit de Stichting Brede Buurtschool de Schilderswijk University gestart en in 2016 de Escamp University.

Brede buurtscholen

Er zijn drie profielen voor de brede buurtscholen in Den Haag: het opvangprofiel, het ontwikkelingsprofiel en het leerkansenprofiel. Vanuit het opvangprofiel wordt samenwerking gezocht met de kinderopvang. Het ontwikkelings- en het leerkansenprofiel richt zich op extra onderwijstijd op het gebied van onder andere taal, sport, cultuur en muziek. In het eerste profiel doen de kinderen vrijwillig mee en in het tweede profiel doen zij verplicht mee en hebben de scholen zes uur extra verplichte onderwijstijd in de week.

Het doel van zowel het ontwikkelings- als het leerkansenprofiel is om kinderen met een achterstand de kans te bieden hun achterstand in te lopen en talentvolle kinderen hun talenten verder te laten ontwikkelen. Hiermee zouden zij beter voorbereid moeten zijn op het vervolg van hun schoolloopbaan (gemeente Den Haag 2014).

¹ Bron: <https://www.denhaag.nl/nl/in-de-stad/onderwijs-en-studeren/universiteit-in-de-wijk-biedt-extra-kansen-aan-scholieren.html>

1.1 Schilderswijk en Escamp University

In het najaar van 2014 is de Schilderswijk University opgericht en in het voorjaar van 2016 de Escamp University. De belangrijkste overeenkomsten tussen beide Universiteiten is dat zij gevestigd zijn in een aandachtswijk in Den Haag (de Schilderswijk en Zuidwest) en dat de programma's gericht zijn op het bieden van een aanvullend onderwijsprogramma op zaterdagen voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben. Het gaat om leerlingen uit groep 6, 7 en 8 met veelal hoge Cito-scores die door hun basisschool zijn voorgedragen. Door een mix van factoren krijgen deze leerlingen binnen het reguliere onderwijs niet de uitdagingen waar zij wel behoefte aan hebben:

“ Er zijn kinderen die buiten de boot vallen op school omdat het onderwijs is ingericht op het gemiddelde. Zij hebben eigenlijk dubbel pech. Het gemiddelde leerlingenniveau ligt wat lager en daarnaast zuigt het zo veel op voor de achterstand, dat zij dubbel tekortkomen. Plus dat zij in een wijk wonen waar zij om zich heen en van huis uit geen compensatie daarin hebben. Dat werkt voor deze kinderen in alle opzichten negatief in hun ontwikkeling. ” *Coördinator (1) University*

Het programma van de Escamp (EU) en Schilderswijk University (SU) is dan ook gericht op het bieden van extra uitdagingen aan de leerlingen. De leerlingen krijgen iedere zaterdag tussen 10.00-13.00u les, waarbij het uitgangspunt van het programma van zowel de SU als de EU is dat er geen schoolse vakken worden gegeven, maar dat met name het aanleren van 21 Century Skills centraal staan, zoals samenwerken, oplossingsgericht denken, en creativiteit. Daarnaast worden ook bezoeken gebracht aan onder andere hogescholen of universiteiten. Het idee is dat via de University de leerlingen worden gewezen op academisch onderwijs, voor wie dat een onbekende wereld is en dat daarbij hun talenten verder worden ontwikkeld. Zo vertelt een van de initiatiefnemers van Schilderswijk University:

“ Met dit initiatief willen we hun blik verruimen. Wie weet willen ze dan zelf ook ooit naar de universiteit. ”²

De leerlingen kunnen in aanmerking komen voor de University via de deelnemende scholen in de buurt. Vanuit de Schilderswijk zijn er vier scholen die deelnemen, vanuit Den Haag Zuidwest zijn er drie deelnemende basisscholen.

De Schilderswijk

De Schilderswijk University ligt in de Schilderswijk. De Schilderswijk is één van de vier Haagse krachtwijken. De Schilderswijk ligt in het stadsdeel 'centrum' en is opgedeeld in drie buurten: west, noord en oost. De Schilderswijk telt ruim 33.000 inwoners, dit is 7 procent van de Haagse bevolking. De Schilderswijk is het meest kinderrijke deel van Den Haag, het aandeel kinderen en jongeren is hoog en er zijn relatief weinig ouderen. In de Schilderswijk zijn relatief veel eenoudergezinnen (15 procent, in heel Den Haag 8 procent).

Veel inwoners van de Schilderswijk zijn van niet-Nederlandse herkomst; slechts één op de tien inwoners is oorspronkelijk afkomstig uit Nederland. Mensen van Turkse, Marokkaanse en Surinaamse herkomst zijn het meest vertegenwoordigd. De gemiddelde leeftijd van de inwoners van Nederlandse herkomst is aanzienlijk hoger dan die van de inwoners van niet-Nederlandse herkomst.

De Schilderswijk wordt gekenmerkt door lage inkomens, hoge werkloosheid en veel laagopgeleiden. Het aandeel minima en de werkloosheid is het hoogst van heel Den Haag. Op scholen kampt men met problemen zoals schoolverzuim.

Een maat voor de gemiddelde sociaaleconomische positie van de bevolking in een wijk ten opzichte van de hele stad Den Haag, is de achterstandsscore. De score is gebaseerd op een vijftal indicatoren: inkomen, langdurige werkloosheid, waarde van huizen, aandeel verhuizingen en aandeel etnisch culturele groepen. De Schilderswijk heeft met +12,9 een hoge score en is daarmee een gebied met veel achterstand.

Bron: <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/3328259/1/RIS180644a>

2 Bron: <https://www.denhaag.nl/nl/in-de-stad/onderwijs-en-studeren/universiteit-in-de-wijk-biedt-extra-kansen-aan-scholieren.html>

1.2 Probleemstelling onderzoek

Niet alleen in Den Haag maar ook in andere steden zijn in de afgelopen jaren verschillende weekendscholen opgericht. Achtergrond van dergelijke projecten is de aanname dat een positieve benadering en een focus op mogelijkheden een belangrijke sleutel zijn in het vergroten van de talenten en de sociale mobiliteit van de jongeren. In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

- In hoeverre draagt deelname aan de activiteiten van Schilderswijk/Escamp University bij aan de sociale mobiliteit onder de deelnemende jongeren?

Onder sociale mobiliteit wordt verstaan het doormaken van een verandering van individuen op maatschappelijke terreinen (Van Kempen 2008). Het gaat hierbij niet alleen om de kansen binnen het onderwijs, of op de arbeidsmarkt, maar ook over het verbreden van interesse, netwerken en aspiraties (Vrom Raad 2006; Baillergeau, Duyvendak & Abdallah 2015). Onder aspiraties wordt 'de wil verstaan om iets te bereiken' (ibid.). Hoewel deze persoonlijk lijken, worden aspiraties beïnvloed door sociale omstandigheden (ibid.). Zo laten Baillergeau, Duyvendak & Abdallah (ibid.) zien dat er een verschil is tussen idealistische en realistische aspiraties onder jongeren. In antwoord op de vraag wat zij later willen worden als ze groot zijn, worden idealistische aspiraties (zoals brandweer of dokter) niet beïnvloed door sociale ongelijkheid, maar realistische aspiraties (wat lijkt mogelijk gegeven de omstandigheden) wel.

Om de sociale mobiliteit onder de leerlingen te kunnen onderzoeken, zijn dan ook de volgende deelvragen geformuleerd:

- Onderwijs: in hoeverre en op welke wijze(n) draagt deelname aan het programma van de University bij aan de keuze voor de middelbare school?
- Netwerken & hulpbronnen: in hoeverre en op welke wijze(n) leidt deelname aan de University tot een verandering in vriendschappen van de leerlingen?
- Aspiraties: in hoeverre draagt deelname aan het programma van de University bij aan het verbreden van de interesse en toekomstambities van de leerlingen?

Aan de hand van bovenstaande onderzoeksvragen wordt in het slot van deze rapportage ingegaan op de vraag of en zo ja, in hoeverre deelname aan de Schilderswijk en Escamp University bijdraagt aan meer kansengelijkheid in het (Haagse) onderwijs.

In het nu volgende hoofdstuk wordt allereerst meer toelichting gegeven op het programma, de doelgroep en de selectie van de leerlingen van de Schilderswijk en Escamp University. Daarbij zal ook worden stilgestaan bij de vraag hoe de afstemming plaatsvindt tussen University en het reguliere onderwijs.

Den Haag Zuidwest

De Escamp University ligt in de wijk Bouwlust/Vrederust. Deze wijk vormt samen met de wijken Moerwijk en Morgenstond, Den Haag Zuidwest. Zuidwest, dat behoort tot het stadsdeel Escamp, is eveneens een Haagse krachtwijk. Zuidwest telt bijna 61.000 inwoners, dit is 13 procent van de Haagse bevolking. Bouwlust/Vrederust is de grootste wijk met bijna 25.000 inwoners, Moerwijk heeft ruim 19.000 inwoners en Morgenstond heeft bijna 16.500 inwoners. In Zuidwest, vooral in Morgenstond en Bouwlust/Vrederust, wonen relatief veel ouderen: 17 procent van de bevolking is ouder dan 65 jaar. In heel Den Haag is dit 13 procent. Het aandeel jongeren is vergelijkbaar met heel Den Haag. In Bouwlust/Vrederust wonen de meeste jongeren.

Het percentage autochtone inwoners in Zuidwest is 41 procent, variërend van 37 procent in Moerwijk tot 47 procent in Morgenstond, en ligt ruim onder het Haagse gemiddelde van 53 procent. In vergelijking met Den Haag wonen er in Zuidwest meer mensen met een Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse, Arubaanse of overig niet-westerse afkomst. De gemiddelde leeftijd van de inwoners van Nederlandse herkomst is aanzienlijk hoger dan die van de inwoners van niet-Nederlandse herkomst.

In Zuidwest zijn, in vergelijking met Den Haag, meer eenpersoonshuishoudens (52 procent in Zuidwest en 47 procent in Den Haag), vooral in de wijken Moerwijk en Morgenstond (beiden 56 procent). Ook zijn er in Zuidwest relatief meer eenouder- gezinnen (11 procent in Zuidwest en 8 procent in Den Haag), vooral in Moerwijk en Bouwlust/Vrederust.

Zuidwest wordt gekenmerkt door lage inkomens, hoge werkloosheid en een laag opleidingsniveau. Op scholen kampt men met problemen als schoolverzuim en vroegtijdige schoolverlaters. Zuidwest heeft met +11,3 een hoge achterstandscore en is daarmee eveneens een gebied met veel achterstand. Moerwijk scoort het hoogst met een achterstandsscore van 14,9 en staat daarmee, na Transvaal, op de tweede plaats in de rangorde van de 44 Haagse wijken. Morgenstond en Bouwlust/Vrederust hebben beide een achterstandsscore van 9,8.

Bron: <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/3328259/1/RIS180644a>

2. DE SCHILDERSWIJK & ESCAMP UNIVERSITY

“ De kinderen worden wel eens vergeten en hebben weinig leeftijdsgenoten met wie ze kunnen sparren. Dan is de University een manier om op een hoger niveau met elkaar samen te werken. ” *Directeur (1) basisschool Schilderswijk*

2.1 Programma en doelgroep University

Zoals in het vorige hoofdstuk al is aangegeven, krijgen de leerlingen op zaterdag les, waarbij het uitgangspunt is het aanleren van 21 Century skills, zoals samenwerken, oplossingsgericht denken en creativiteit. Veelal wordt in blokken van een aantal weken gewerkt, waarin een bepaald thema centraal staat (zie onderstaande Figuur 1). Meestal is hier ook een gastles aan gekoppeld. Tegelijkertijd werken de leerlingen ook aan het samenstellen van een eigen (e-)portfolio.

Figuur 1. Voorbeeld programma Escamp University

Blok: veiligheid in het verkeer	
Week 1	College over het verkeer “hoe ging dat vroeger”
Week 2	Ontwerp je eigen veilige auto
Week 3	Ontwerp je eigen auto of kruispunt van de toekomst
Week 4	Excursie: Louwman museum Wassehaar
Week 5	Ontwerp je eigen auto of kruispunt van de toekomst deel 1
Week 6	Ontwerp je eigen auto of kruispunt van de toekomst deel 2 en presentatie voor de ouders
Week 7	Excursie Generation Discover

Een ander belangrijk onderdeel in het programma zijn de bezoeken aan middelbare scholen, hogescholen of universiteiten en excursies naar het museum of festivals. Het doel hiervan is de leerlingen laten ervaren dat de wereld groter is dan de wijk waarin zij opgroeien:

“ Specifiek voor het programma van de University is: creativiteit ontwikkelen, samenwerken en probleemoplossend vermogen. Dat soort vaardigheden probeer je in het programma vast te leggen en de leerlingen een bredere kijk op de samenleving te geven. Want heel veel van kinderen in deze wijk gaan de wijk niet uit. Breng ze naar de Universiteit Leiden of de TU Delft. Laat ze zien dat de wereld veel groter is dan Den Haag Zuidwest. Ik denk dat dat één van de *key elements* is van het succes: dat je kinderen naar buiten brengt, want ze vinden dat geweldig. Het maakt niet uit waar je heen gaat: Madurodam of de Tweede Kamer, het ministerie of wat dan ook. Zij denken “hé, ik ben hier nog nooit geweest en dit is toch wel heel erg leuk”. Dan kunnen ze ook een beetje weg uit het stramien. En ja ze verdienen het ook, vind ik. ” *Directeur (1) basisschool Escamp*

Meer in het algemeen geldt voor weekendscholen dat het doel is dat leerlingen in het weekend naar ‘school’ komen en in aanraking komen met leefwerelden die zij nog niet kennen (Beekhoven e.a. 2017). Het grote verschil tussen de Universiteiten enerzijds en veel andere weekendscholen anderzijds is dat weekendscholen veelal gericht zijn op leerlingen met een risico op taalachterstand:

“ Bij veel weekendscholen wordt veel aandacht besteed aan het gewone, normale werk. Het huiswerk, de achterstanden, noem maar op. Maar deze kinderen hebben geen achterstand, ze hebben een voorsprong en die komt niet altijd even goed naar buiten op dit soort scholen. [...] De meeste weekendscholen werken op taalvaardigheidsniveau. Wij vinden dat belangrijk, dat moeten ze gewoon hebben, maar we willen ze iets extra's bieden. ” *Directeur basisschool (1) Schilderswijk*

De inspiratie voor de Universiteiten is afkomstig uit New York. In 2011 hebben de betrokken wethouder en een aantal schoolleiders uit het Haagse basisonderwijs een school bezocht in de South Bronx, een wijk waar 96 procent van de bevolking onder de armoedegrens leeft. Op deze middelbare school staat niet alleen talentontwikkeling en het uitdagen van de leerlingen centraal, maar krijgen de leerlingen ook onderwijs in het weekend en in de zomer. Daarnaast bezoeken zij Amerikaanse universiteiten om zo de leerlingen te enthousiasmeren voor een vervolgopleiding. Mede hierop geïnspireerd is in 2014 de Schilderswijk University vanuit de Stichting Brede Buurtschool gestart.

2.2 Selectie van de leerlingen

“ We hebben soms super goede leerlingen die tot de top van Nederland behoren, als ik het zo mag zeggen, alleen die werden hiervoor niet gezien. Het is ook voor henzelf dat ze bewust maakt van hun capaciteiten. ” *Directeur (1) basisschool Escamp*

Aan het programma van de Schilderswijk University nemen gemiddeld 45 leerlingen deel en bij de Escamp University zijn er jaarlijks rond de 30 leerlingen. Zoals in de vorige paragraaf al is aangegeven worden de leerlingen vooral geselecteerd op basis van hun Cito-scores, waarbij hoge A en B-scores het uitgangspunt is. Het is veelal de IB-er van school die de selectie van de leerlingen regelt en overlegt met de betrokken leerkrachten. Een enkele keer worden uitzonderingen gemaakt voor leerlingen met lagere Cito-scores.

“ Een goede leerkracht ziet wanneer een kind misschien niet de norm haalt, maar wel erg leergierig is. Bij zo'n leerling kan het vermoeden zijn dat er een andere oorzaak is waarom de leerresultaten lager uitkomen. Als deze kinderen wel baat hebben bij ons onderwijs, en dat ook aankunnen, dan zijn ze ook van harte welkom. ” *Coördinator (1) University*

Naast de Cito-scores blijken ook andere indicatoren een rol te spelen in de selectie van de leerlingen, hoewel deze voorwaarden ook kunnen verschillen tussen de betrokken scholen. Zo vertelt één van de betrokken schooldirecteuren dat niet alleen de Cito-scores maar ook het gedrag van de leerlingen van belang is om in aanmerking te komen voor het programma van de University:

“ I: Dan zijn Cito-scores daarin van belang, maar ook gedrag? R: Jazeker. Ik denk een belangrijk deel werkhouding, motivatie en gedrag is. Ook de vaardigheid om samen met anderen dingen op te pakken. Hoewel je dat ook kan ontwikkelen, maar dat zijn allerlei criteria die je kan hanteren. ” *Directeur (2) basisschool Escamp*

Een andere schooldirecteur benoemt dat het niet alleen gaat over de Cito-scores of de werkhouding van de leerlingen maar ook over de ouderbetrokkenheid:

“ Het gaat ook over werkhouding en ouderbetrokkenheid. Op zich zijn ouders hier ook wel betrokken bij, want het is niet niks als je kind hiervoor wordt uitgenodigd. Dat laten we de kinderen ook blijken. Er is een handtekening van de ouders nodig, want het is natuurlijk op zaterdag, dus het is extra onderwijstijd, maar we nodigen ze ook uit. Ik ga ook de klassen langs, tenminste ik heb eerst een informeel gesprek met de leerlingen om te kijken of ze wel interesse hebben. Maar we verwachten daarnaast ook ouderbetrokkenheid. En die is er ook wel. Bijvoorbeeld als we op bezoek gaan naar een universiteit of museum, dat ouders dan ook wel meegaan. ” *Directeur (3) basisschool Escamp*

Een andere schooldirecteur merkt juist op dat leerlingen van haar school niet alleen geselecteerd worden op de betrokkenheid van de ouders:

“ I: En in de selectie van de leerlingen die deel kunnen nemen, speelt daarin ouderbetrokkenheid nog een rol? Of is het voldoende als ouders akkoord zijn dat de kinderen deelnemen? R: Ja. Het is niet dat we alleen kinderen selecteren van ouders die betrokken zijn. Er neemt ook een jongen deel die heel slim is, maar waarvan de ouders helemaal niet zo betrokken zijn. Juist dat soort jongens gun je ook die plek. ” *Directeur (2) basisschool Schilderswijk*

Voor alle betrokken scholen geldt dat het uiteindelijk het allerbelangrijkste is dat op het moment dat een leerling besloten heeft om deel te willen nemen aan het programma van de University, dat de leerling er ook daadwerkelijk iedere week is.

“ Er wordt wel verwacht dat als je tekent dat je er ook bent. Je kan niet zeggen “deze week ben ik er wel, maar volgende week ben ik voetballen”. Dat werkt niet. Je moet kiezen om er te zijn en bij meerdere keren afwezigheid kan je je lidmaatschap verliezen. I: Dus dat betekent dat sommige kinderen hun voetbal stopzetten? R: Ja en andere kinderen zeggen: “dat ga ik niet doen”. Dat mag ook. Ik zou het zelf ook een hele moeilijke afweging vinden. ” *Directeur (1) basisschool Escamp*

Uit bovenstaande wordt duidelijk dat naast de 'harde' voorwaarden om deel te kunnen nemen, ook verschillende 'zachte' voorwaarden zijn om aangenomen te worden voor het programma van de University, zoals de motivatie van de leerlingen en de ouderbetrokkenheid. Onderzoek van Beekhoven e.a. (2017) naar verschillende vormen van onderwijstijdverlening, waaronder weekendscholen, laat zien dat dit een essentieel kenmerk is voor een succesvolle aanpak. Desondanks vallen er gaandeweg het jaar alsnog enkele leerlingen af. Voornaamste reden die hiervoor genoemd wordt, is dat leerlingen toch hun tijd aan iets anders te willen besteden, veelal aan sport of moskeebezoek.

“ I: Het aantal leerlingen dat vroegtijdig stopt, hoeveel zijn dat er? R: Niet zo veel. Behalve als je degene meerekent die gevraagd zijn, maar toch liever gaan voetballen. Voor de rest, we zijn een keer met 34 begonnen en dan vallen er 3 of 4 af. De leerlingen zijn gewoon heel erg gemotiveerd en de ouders ook. I: En degene die wel afvallen, weet je waarom zij dan afvallen? R: Dat ze op een club of toch naar de moskee gaan en dat vinden ouders dan toch ook belangrijker. En een meisje was telkens te moe. Je merkt soms ook wel aan de kinderen dat het echt een extra dag met verplichtingen is. ” *Oud-docent Escamp University*

Daarnaast zijn er soms leerlingen op zaterdag absent. De coördinatoren van de Universiteiten nemen hierover direct contact met de betrokken leerlingen en de ouders als een leerling een zaterdag niet op komt dagen.

“ We bellen altijd meteen met de ouders als een kind niet is geweest. Dat wordt ook gewaardeerd. Als wij het idee hebben dat die leerling er vaak niet is, dan gaan we eerst zelf het gesprek aan en als dat niet werkt, dat is pas één keer voorgekomen, dan geef ik dat aan bij de school. Het is overigens meestal zo dat ze iets anders hebben op de zaterdag. ” *Coördinator (2) University*

In het geval dat een leerling daadwerkelijk meerdere keren niet op komt dagen, dan wordt contact gezocht met de IB-er van school. Vanuit de school wordt vervolgens een gesprek met de leerling gevoerd, waarna de plek mogelijk aan een andere leerling wordt toegewezen. In het geval van (langdurige) absentie is communicatie tussen de University en de scholen van belang. Uit de studie van Beekhoven e.a. (ibid) komt naar voren dat de afstemming tussen voorzieningen zoals weekend- of zomerscholen en het reguliere

onderwijs een belangrijk ontwikkelpunt is. Veelal is er te weinig onderlinge afstemming, wat met name voor de doorgaande leerlijn van de leerlingen wel van belang is. In de slotparagraaf van dit hoofdstuk staan we stil bij de wijze waarop er tussen de Universities en de betrokken scholen sprake is van onderlinge afstemming.

2.3 Afstemming University en scholen: betrokkenheid op afstand

Uit de interviews met zowel de betrokken coördinatoren, leerkrachten en schooldirecteuren blijkt dat, als het gaat om de inhoud van het programma van zowel de Schilderswijk als de Escamp University, er niet veel inhoudelijke afstemming is met de betrokken scholen. Een deel van de scholen is vanaf het begin betrokken geweest bij de oprichting en heeft de inhoudelijke koers van de Universities medebepaald. Nu de University eenmaal draait, hebben zij meer afstand genomen:

“ I: Is er wel een interactie tussen de betrokken scholen en de University? R: Het was ooit zo bedoeld dat de scholen veel input gaven aan de Universities. Maar de University draait op een gegeven moment zó zelfstandig. En heeft zo'n succesvol programma dat onze interventies heel weinig zijn. Kijk, in de beginfase werd er wel gespard, wat nodig is en zo, maar dat was in de opstartfase. ” *Directeur (1) basisschool Schilderswijk*

Voor sommige directeuren is het een bewuste keuze om wat meer afstand te hebben ten aanzien van de inhoud van het programma, andere schooldirecteuren vinden het soms een gemis dat zij niet meer de verbinding weten te leggen tussen het reguliere onderwijs en wat de leerlingen op de University leren:

“ We krijgen dan wel het jaarrooster en dat sturen we dan door naar de docenten hier, maar ik vraag me wel af in hoeverre de leerkrachten echt betrokken zijn of van de leerlingen horen wat ze gedaan hebben. Ik denk dat dat wel beter kan. Je merkt dat in de waan van de dag, dat je daar minder mee bezig bent. Je vraagt wel eens aan een leerling: “wat heb jij zaterdag gedaan”, maar daar blijft het dan ook bij. ” *Directeur (3) basisschool Escamp*

Bovenstaande schooldirecteur zou graag beter geïnformeerd zijn zodat hij de leerlingen gerichter aan kan spreken en ze eventueel kan voorzien van relevante informatie. Ook de leerkrachten van de betrokken scholen geven aan dat hetgeen de leerlingen op zaterdag leren slechts af en toe ter sprake komt in de klas en dat dit wellicht beter kan:

“ Ik kom altijd pas op woensdag en dan is het alweer een paar dagen geleden en ik vraag wel: “hebben jullie gewonnen met voetbal?”, maar niet “wat hebben jullie gedaan op de University?” Misschien moet ik het vaker doen. ” *Leerkracht groep 8 basisschool Schilderswijk*

Zowel bij een deel van de schooldirecteuren als bij sommige leerkrachten bestaat dan ook de behoefte om inhoudelijk meer betrokken te zijn bij de University, maar door praktische redenen lukt dit niet altijd lukt. Daarin speelt mee dat ze voldoende zijn aangehaakt op de University, om overtuigd te zijn van het belang van het programma voor de leerlingen:

“ I: Als het gaat over de invulling van het programma, is er dan overleg of afstemming met jullie? R: Nee. We weten ongeveer van de site wat ze doen. Ik heb mij al honderd keer voorgenomen om een keer te gaan kijken, maar goed, een druk leven dus dat gaat niet zo gemakkelijk. Ik krijg wel altijd hele mooie verhalen terug van de kinderen. Ze sturen nog wel eens een filmpje. Maar ik heb het programma gezien en dat biedt mij voldoende vertrouwen om te denken: dat gaat wel goed. ” *Directeur (2) basisschool Schilderswijk*

Een andere afweging die mee speelt om enige afstand te houden, is dat enige afstand ten aanzien van het programma ook prettig kan zijn, omdat een zekere afstand tussen school en University juist ook fijn en goed kan zijn voor de leerlingen:

“ I: Heb jij zicht op hun programma? R: Nee, lang niet alles. Heel veel dingen hoor ik omdat ik een nieuwsbrief lees die dan wordt doorgestuurd. Of ik krijg van de directeur of van de administratie te horen wat ze zaterdag hebben gedaan. Maar verder, soms zie ik via LinkedIn berichten voorbijkomen. [...] Aan de ene kant zou ik het wel leuk vinden om te horen wat ze daar allemaal doen zodat je daaraan kan refereren. Maar aan de andere kant denk ik ook, het is voor hen ook een gelegenheid om los van school hun eigen gang te kunnen gaan. Dat vind ik ook wel fijn voor ze. ” *Leerkracht groep 8 basisschool Escamp University*

Ditselfde zien we terug bij de communicatie over leerlingen, zoals in het geval van absentie of als er omstandigheden zijn die besproken moeten worden met school. De coördinatoren weten de IB-ers van de school gemakkelijk te vinden. Maar er is geen standaard overleg over de leerlingen tussen de University en de betrokken scholen. Hierin spelen eveneens praktische overwegingen een rol, zoals tijdgebrek, maar daarnaast ook de veronderstelling dat het voor de leerlingen plezierig is als zij op de University de ruimte ervaren om zich anders te kunnen gedragen dan op school.

“ Vorig jaar heeft de coördinator van de Schilderswijk University in een adviesgesprek verteld hoe zij tegen een bepaalde leerling aankeek. Bepaalde karakterkenmerken die deze leerling op school had, die zij niet herkende. Dat was een mooie discussie. Dat heeft een zekere meerwaarde. Omdat kinderen zich anders etaleren op de University dan op hun eigen school. Dat kan verfrissend zijn. Eigenlijk zou de communicatie nog intensiever moeten zijn, wil je er nog meer winst uithalen voor de kids. ” *Directeur (1) basisschool Schilderswijk*

Hoewel de onderlinge afstemming, zowel op inhoud als op het niveau van de leerlingen door sommigen als verbeterpunt wordt genoemd, geldt *overall* dat zowel de coördinatoren als de scholen de betrokkenheid op afstand als voldoende beschouwen.

2.4 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we op hoofdlijnen de doelen geschetst van de Schilderswijk en Escamp University en hoe de selectie van de leerlingen plaatsvindt. In de selectie van de leerlingen spelen niet alleen de harde voorwaarden met betrekking tot de Cito-scores een rol. Ook zachte voorwaarden, zoals de motivatie van de leerlingen en de ouderbetrokkenheid spelen hierin veelal mee. Tot slot zijn we ingegaan op de vraag hoe afstemming tussen de University en de scholen plaatsvindt. Hieruit blijkt dat de scholen betrokken zijn, maar op afstand. Scholen willen de leerlingen graag de ruimte bieden om zich op de University anders te kunnen ontwikkelen dan op school. Hiervoor is enige afstand noodzakelijk.

Waar in dit hoofdstuk vooral het perspectief van de betrokken scholen en de coördinatoren centraal stond, zullen we in de komende hoofdstukken vooral ingaan op het perspectief van de leerlingen. Allereerst zullen we in het nu volgende hoofdstuk ingaan op (de wijze waarop) het veldwerk is verricht.

3. ONDERZOEKSMETHODE

3.1 Veldwerk

In 2017-2018 is vanuit De Haagse Hogeschool een onderzoeksproject uitgevoerd naar de Schilderswijk en Escamp University. De keuze om het onderzoek te richten op deze twee Universities is gemaakt omdat de doelgroep van beide Universities hetzelfde is, namelijk leerlingen met hoge A en B-scores op de Cito-toetsen van school. Dit was de voornaamste reden om een ander vergelijkbaar initiatief, namelijk de Transvaal Universiteit niet bij het onderzoek te betrekken³. Dit neemt niet weg dat de bevindingen uit dit onderzoek ook relevant zijn voor andere weekend- en zomerscholen, waaronder ook de Transvaal Universiteit.

Voor dit onderzoek hebben we een kwalitatief onderzoek verricht, waarvoor we als onderdeel van het veldwerk de leerlingen wilden interviewen. Aangezien leerlingen een kwetsbare doelgroep vormen, vonden we het van groot belang om via sleutelfiguren met hen in contact te komen. De medewerking en steun voor het onderzoek van de sleutelfiguren vormden dan ook een noodzakelijke voorwaarde voor het veldwerk. Daarnaast gaven de interviews met de sleutelfiguren zicht op de betrokkenheid van de verschillende partijen bij de University.

In eerste instantie zijn we in juni 2017 in gesprek gegaan met Stichting Brede Buurtschool (SBB), om zo een beeld te krijgen van beide Universities. Via de SBB zijn we in contact gekomen met de coördinatoren van beide Universities en een aantal van de betrokken schooldirecteuren. Daarnaast hebben we ook een interview met twee betrokken ambtenaren van de gemeente Den Haag afgenomen. In het najaar van 2017 vonden deze interviews plaats. De interviewgesprekken met de coördinatoren waren van belang om vertrouwen te winnen en meer zicht te krijgen op beide Universities. De gesprekken met de schooldirecteuren gaven ons informatie over de wijze waarop de scholen betrokken zijn bij de Universities. Daarnaast zijn we via de schooldirecteuren in contact gekomen met een aantal leerkrachten van de leerlingen. Begin 2018 hebben we ook vijf leerkrachten van de betrokken scholen geïnterviewd. Deze interviews dienden om een beeld te krijgen van en om in contact te komen met de leerlingen van beide Universities.

De vragenlijst die wij hebben opgesteld voor de leerlingen is ook voorafgaand aan de leerlingeninterviews besproken met de leerkrachten en de coördinatoren van zowel de Escamp als de Schilderswijk University. De eerste leerlingen hebben we in maart 2018 geïnterviewd, onder schooltijd. Vanaf maart tot en met juni 2018 hebben we op zaterdagen leerlingen geïnterviewd tijdens het zaterdagprogramma van de Escamp en Schilderswijk University. De interviews met de leerlingen op zaterdag zijn zowel afgenomen door de senior als de junior onderzoeker. Hierdoor konden we per zaterdag ongeveer 4-5 leerlingen interviewen. Daarnaast was er tijdens de zaterdagen ook gelegenheid voor observaties, waarvan enkele verslagen zijn gemaakt. Ook is één van de betrokken

onderzoekers mee gegaan met een excursie. Tevens hebben we op de zaterdagen een aantal ouders en alumni van de Schilderswijk en Escamp University geïnterviewd. De interviews met de ouders dienden vooral om een volledig beeld van de leerlingen te krijgen. De gesprekken met de alumni waren van belang om enig zicht te krijgen op hoe het met de leerlingen gaat op de middelbare school en wat deelname aan de University voor hen heeft betekend. Alle interviews hebben *face-to-face* plaatsgevonden, en zijn (op een enkele uitzondering na) opgenomen en verbatim uitgewerkt.

Zoals uit onderstaande tabel blijkt, zijn er meer leerlingen geïnterviewd op de Schilderswijk University (N=25) dan op de Escamp University (N=14). Dit verschil komt overeen met de verschillen in leerlingenaantallen. De Schilderswijk University heeft per groep ongeveer 15 leerlingen (totaal ongeveer 45 leerlingen). De Escamp University heeft daarentegen per groep 10 leerlingen (totaal ongeveer 30 leerlingen). Een ander belangrijk verschil tussen de Escamp en Schilderswijk University is dat de leerlingen bij de Schilderswijk University per leerjaar onderwijs krijgen, terwijl bij de Escamp University de verschillende leeftijden in één groep zitten.

Tabel 1. Overzicht veldwerk

	Aantal
Stichting Brede Buurtschool (directeur en projectleider)	2
Ambtenaren gemeente Den Haag	2
Coördinatoren/docenten Schilderswijk University	2
Coördinatoren/docenten Escamp University	3
Betrokken scholen, waarvan	11
• <i>Leerkrachten betrokken scholen SU</i>	2
• <i>Leerkrachten betrokken scholen EU</i>	3
• <i>Schooldirecteuren betrokken scholen SU</i>	3
• <i>Schooldirecteuren betrokken scholen EU</i>	3
Leerlingen, waarvan	39
• <i>Schilderswijk University</i>	25
• <i>Escamp University</i>	14
Ouders leerlingen	8
Alumni	5
Totaal	72

3.2 Beeld van de leerlingen

In totaal hebben we tussen maart 2018 en juli 2018 39 leerlingen van de Schilderswijk en Escamp University geïnterviewd. In deze paragraaf schetsen we een beeld van de leerlingen die wij hebben gesproken.

3 De Transvaal University selecteert leerlingen niet op Cito-scores. Iedereen kan op basis van een goede motivatie(brief) deelnemen aan Transvaal University.

Geslacht

Het aandeel meisjes/jongens dat deelneemt aan de University ligt ongeveer gelijk. Wij hebben uiteindelijk meer meisjes dan jongens gesproken. Zowel de meisjes als de jongens zijn via de leerkrachten of via de coördinatoren van de Universiteiten gevraagd deel te nemen. De deelnamebereidheid bleek uiteindelijk hoger onder meisjes.

Tabel 2. Geslacht respondenten

	Schilderswijk University	Escamp University
Jongen	9 (36%)	4 (29%)
Meisje	16 (64%)	10 (71%)
Totaal	25 (100%)	14 (100%)

Migratieachtergrond

Zowel de Schilderswijk als Escamp University zijn gevestigd in een multiculturele wijk. Een belangrijk verschil tussen beide wijken is het aandeel Nederlanders. In de Schilderswijk is dit 9 procent (waarvan 92% een migratieachtergrond heeft). In Bouwlust/Vrederust is dit 30 procent (waarvan 70 procent met een migratieachtergrond). De grootste etnische groep in de Schilderswijk is Turks, gevolgd door Marokkaans en Surinaams (zie onderstaande tabel 3). In Den Haag Zuidwest zijn de verschillende groepen ongeveer gelijk vertegenwoordigd, waarbij migranten met een Turkse afkomst de grootste groep vormen.

Tabel 3. Migratieachtergrond bewoners

Den Haag Zuidwest & Schilderswijk

	Den Haag Zuidwest (Bouwlust/ Vrederust)	Schilderswijk
Nederlands	30%	9%
Turks	18%	27%
Marokkaans	13%	23%
Surinaams	10%	16%
% Westers	13%	8%
% Overig niet-westers	13%	15%

Bron: (https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?cat_open_code=c326).

Als we kijken naar ouders van de leerlingen die wij hebben geïnterviewd, dan blijkt allereerst dat veruit de meeste ouders in het buitenland zijn geboren.

Tabel 4. Afkomst ouders leerlingen Schilderswijk en Escamp University

	Schilderswijk University	Escamp University	Totaal
Allebei in Nederland	2 (8%)	1 (7%)	3 (8%)
Een van ouders in buitenland	3 (12%)	3 (21%)	6 (15%)
Allebei in het buitenland	20 (80%)	10 (72%)	30 (77%)
Totaal	25 (100%)	14 (100%)	39 (100%)

Wanneer we naar het geboorteland kijken, dan zien we dat van de leerlingen van de Schilderswijk University bijna de helft van de ouders allebei geboren is in Marokko. Ongeveer een derde van de ouders van de leerlingen van de Escamp University is geboren in Turkije.

Tabel 5. Geboorteland ouders leerlingen Schilderswijk en Escamp University

	Schilderswijk University		Escamp University	
	Moeder	Vader	Moeder	Vader
Nederland	12%	12%	21%	14%
Marokko	48%	52%	21%	14%
Turkije	12%	12%	29%	29%
Suriname	4%	4%	7%	14%
Midden-Oost Europa	8%	4%	14%	7%
Overig	16%	16%	7%	21%

Uit onderstaande tabel blijkt dat de leerlingen daarentegen overwegend in Nederland zijn geboren. Slechts een enkele leerling is elders geboren.

Tabel 6. Geboorteland leerlingen Schilderswijk en Escamp University

	Schilderswijk University	Escamp University
Nederland	22 (88%)	13 (93%)
Marokko	1 (4%)	-
Suriname	1 (4%)	-
Midden-Oost Europa	1 (4%)	1 (7%)
Totaal	25 (100%)	14 (100%)

Werk en beroep ouders

We hebben de leerlingen gevraagd naar het werk van hun ouders. Niet iedere leerling wilde hier antwoord op geven. Gevoelens van schaamte speelden hierbij mogelijk een rol.

Tabel 7. Werken ouders?

	Werkt je moeder?	Werkt je vader?
Ja	16 (46%)	30 (86%)
Nee	17 (48%)	2 (6%)
Soms	2 (6%)	3 (8%)
Totaal	35 (100%)	35 (100%)

De moeders die werken, hebben overwegend een beroep in de zorg, schoonmaak of in het onderwijs (zie onderstaande tabel). De categorie overig bestaat onder andere uit verkoopsters, maar ook een moeder die op de markt werkt en twee moeders die in een kas werken.

Tabel 8. Beroep moeder

	N=
Oppasmoeder	2
Juf	5
Schoonmaakster	2
(Thuis)zorg	3
Overig	4

Het beroep van de vaders van de leerlingen die we hebben gesproken, is heel divers. Het betreft overwegend lager en middelbaar geschoold werk (zie tabel 9). De categorie overig is eveneens heel divers maar omvat onder meer vaders die werkzaam zijn als vrachtwagenchauffeur, postbode, en militair.

Tabel 9. Beroep vader

	N=
Fietsenmaker	2
Bloemenveiling	4
Schilder/bouwvakker/glazenwasser/loodgieter	5
Eigen bedrijf	3
Leraar	2
Groenonderhoud/ gemeentelijke reiniging	2
Overig	12

Aantal leerlingen vanuit deelnemende scholen

Vanuit iedere deelnemende school aan de Schilderswijk en Escamp University hebben we leerlingen geïnterviewd. Het aantal leerlingen per school dat deelneemt aan de University verschilt en varieert van 5 tot 15 leerlingen per school. Hierbij speelt de omvang van de school, als ook het aantal leerlingen dat in aanmerking komt een rol. Bij de Schilderswijk University zijn de meeste leerlingen van het Palet en de Van Ostadeschool afkomstig, dit zien we ook terug in het aantal leerlingen dat we hebben geïnterviewd.

Tabel 10. Scholen versus University

	Aantal geïnterviewde leerlingen
Deelnemende basisscholen Schilderswijk:	
Het Palet	10
De Prinses Ireneschool	3
Van Ostadeschool	9
Jan Ligthartschool	3
Totaal	25
Deelnemende basisscholen Escamp:	
Zuidwester	4
Petrus Donders	8
Erasmus	2
Totaal	14

Leeftijd en groep

De gemiddelde leeftijd van de leerlingen die we hebben geïnterviewd is 11 jaar. De meeste leerlingen (N=32) zaten in groep 7 (N=19) of in groep 8 (N=13) op het moment van het interview. We hebben bewust gekozen om ons in eerste instantie vooral te richten op de leerlingen van groep 7 en 8. De overwegingen hierbij zijn geweest dat deze leerlingen niet alleen wat ouder zijn, maar ook veelal al één of twee jaar deelnemen aan het programma van de University en hierdoor ook beter in staat zijn te reflecteren op het programma en hun deelname. Dit resulteerde erin dat we tien leerlingen in groep 8 hebben geïnterviewd die al sinds groep 6 deelnemen aan het programma van de University. Daar komt bij dat een belangrijk deel van de vragen ook ging over de keuze voor de middelbare school.

Dit onderwerp is voor de leerlingen van groep 6 veelal nog niet aan de orde. Desondanks hebben we zeven leerlingen geïnterviewd uit groep 6. Deze leerlingen hebben deelgenomen omdat een broer of zus al had deelgenomen aan het interview, dan wel omdat ze zelf aangaven graag deel te willen nemen aan het onderzoek.

Prestaties leerlingen op school

Zoals in het vorige hoofdstuk al is besproken, is - op enkele uitzonderingen na - één van de voorwaarden voor leerlingen om deel te nemen aan het programma van de SU/EU, hoge A en B Cito-scores op de Cito-toetsen. De leerlingen behoren daarmee tot de beste leerlingen van de klas en niet zelden nemen de leerlingen dan ook op school deel aan de plusklas⁴. Ze springen er in de klas dan ook vaak uit:

“ Ik heb twee meisjes en een jongen. Wat ik vind, wat ze qua overeenkomst hebben, is dat ze heel erg nieuwsgierig zijn. Ze houden er heel erg van om dingen zelf te onderzoeken en te ontdekken en met elkaar samen tot iets te komen. Dat vind ik echt een overeenkomst. Wat ze overigens altijd al hebben gehad. Enorm gemotiveerd, alle drie. Twee zijn bijzonder slim, die hebben ook een vwo-advies. Het derde meisje heeft wat minder capaciteiten maar wel een enorme drive, motivatie en werkhouding. Dus dat meisje heeft wel een lager advies gekregen maar wil wel altijd heel veel leren. ” Leerkracht (1), basisschool Schilderswijk, groep 8

Tegelijkertijd zijn er ook leerlingen van de University die op hun school deelnemen aan het schakelprogramma. Het schakelprogramma is gericht op leerlingen die op bepaalde onderdelen erg goed scoren, maar op andere onderdelen extra ondersteuning kunnen gebruiken, zoals in het geval van onderstaande leerling:

“ Vorig jaar had ik moeite met begrijpend lezen, dus ging ik naar de schakelgroep. Dat betekent dat je heel goed bent in rekenen maar een beetje zwak bent in begrijpend lezen. En nu heb ik dat niet meer. Nu ben ik gewoon even goed. Met rekenen iets beter. ” SU205

Veelal betreft het leerlingen, zoals bovenstaande leerling, die goed zijn in rekenen maar ondersteuning nodig hebben voor hun taalontwikkeling (zie ook gemeente Den Haag 2007).

“ I: En zijn er nog meer kinderen in de klas die moeite hebben met Nederlands? R: Heel veel. I: Waarom is dat? R: Er zitten bijna geen Nederlandse kinderen bij ons in de klas. ” SU25

We zien dit ook terug in de onderstaande tabel. Tijdens het interview-gesprek hebben we de leerlingen gevraagd of er ook vakken zijn op school waar zij moeite mee hebben. De helft van de leerlingen heeft aangegeven dat zij moeite hebben met een van de vakken op school.

⁴ De plusklas is een extra aanbod voor de leerlingen met een onderwijsvoorsprong. Tijdens de lessen van de plusklas krijgen de leerlingen aanvullende vakken zoals filosofie.

⁵ Bij de citaten verwijst SU naar de Schilderswijk University en EU naar de Escamp University. Het nummer verwijst naar het interviewdocument.

Tabel 11. Moeite op school met een vak?

	N=
Ja	18 (50%)
Nee	18 (50%)
Totaal	36 (100%)

Veruit de meeste leerlingen (N=16) die aangeven dat zij moeite hebben met een vak, geven aan dat dit taal betreft. Het gaat hierbij om spelling, woordenschat en begrijpend/technisch lezen. Een belangrijke verklaring hiervoor is dat bij de leerlingen thuis niet alleen Nederlands, maar ook de taal van (één van) de ouders wordt gesproken. Een enkele keer wordt thuis alleen een andere taal gesproken:

“**I:** En welke taal spreek je thuis? **R:** Alleen maar [taal van ouders] **I:** Alleen maar [taal van ouders]? **R:** Ja. Elke dag als ik van school kom, dan praat ik alleen maar [taal van ouders], geen Nederlands. Alleen op school praat ik Nederlands, dat is het. **I:** En waar voel je je meer comfortabel bij: [taal van ouders] of Nederlands? **R:** [taal van ouders] **I:** Is dat echt je moedertaal? **R:** Ja, en dat praat ik ook beter dan mijn Nederlands, want als ik bijvoorbeeld een moeilijk woord in het Nederlands zeg, dan kan ik het niet zo goed uitspreken, maar in het [taal van ouders] kan ik dat wel. **I:** Heb je vaak het gevoel dat je moeite hebt om jezelf te uiten in het Nederlands? **R:** Soms wel.” SU25

Een enkele leerling geeft ook aan dat door de taalachterstand, het rekenen soms ook lastig kan zijn, zoals bij de onderstaande leerling:

“**I:** En zijn er misschien dingen waar je moeite mee hebt? **R:** Soms rekenen. Omdat ik een taalachterstand heb. Omdat er in de opdrachten moeilijke woorden in staan. **I:** Oh ik begrijp het, in de teksten. **R:** Ja. [...] Mijn moeder en vader komen uit Turkije en praten meestal Turks. Daardoor weet ik sommige woorden niet. **I:** En dan zijn die verhaaltjessommen extra ingewikkeld. Krijg je daar dan extra hulp voor? **R:** Ik werk thuis meestal. En dan ga ik op websites met bijvoorbeeld redactiesommen, dan oefen ik thuis zelf. Dat ik mijzelf nog een beetje beter kan maken met rekenen.” SU12

Ondanks het feit dat een deel van de leerlingen aangeeft moeite te hebben met een vak, doen de leerlingen het goed op school en hebben ze door de weeks en in het weekend vaak nog tijd over voor andere bezigheden naast deelname aan de University (zie volgende paragraaf).

Bezigheden naast SU/EU

Petar is geboren in Bulgarije en is tien jaar oud. Toen hij vijf was, is hij naar Nederland gekomen. In Bulgarije groeide hij op met zijn opa en oma. In Nederland woont hij met zijn moeder, zijn ouders zijn gescheiden en zijn vader woont in Turkije. Met zijn moeder spreekt Petar Turks. Petar zit in groep 7. Naast school en deelname aan de Schilderswijk University heeft Petar nog veel andere bezigheden in de week. Zo heeft hij op maandag muziekles en gaat hij op maandagen en donderdagen naar karate. Op woensdagen en vrijdag heeft hij kickboksles. Op zaterdag gaat hij na de Schilderswijk University naar zwemles en op zondag bezoekt hij de moskee. Ook volgt hij Bulgaarse les. Petar leert Bulgaars omdat hij iedere zomervakantie teruggaat en dan graag Bulgaars wil praten.

Zoals ook uit bovenstaand voorbeeld blijkt, hebben de meeste leerlingen (N=30) nog andere bezigheden naast school en deelname aan het programma van de University⁶. Deze bezigheden variëren van activiteiten die vallen onder naschoolse activiteiten die vanuit de brede buurtscholen worden aangeboden. Maar ook gaan de leerlingen in het weekend na afloop van het programma op de University door naar een sportvereniging of Arabische dan wel koranles in de moskee. Onderstaand is in tabel 12 de top drie van de meest populaire activiteiten weer gegeven.

Tabel 12. Bezigheden leerlingen naast school en bezoek SU/EU

	Schilderswijk University	Escamp University
Moskee	9	2
Taekwondo	6	3
Zwemles	4	2
Kickboksen	–	3
Muziekinstrument	–	2

3.3 Conclusie

De leerlingen die deelnemen aan het programma van de University zijn leerlingen die in het reguliere onderwijs in positieve zin opvallen. Ze zijn gemotiveerd en zijn in hun klas een van de weinige met hoge A en/of B Cito-scores. Ondanks deze onderwijsvoorsprong hebben zij ook moeite op school met sommige vakken. Dit betreft voornamelijk taal. Het gaat hierbij om spelling, woordenschat en begrijpend/technisch lezen. Een verklaring hiervoor is dat alle leerlingen tenminste één ouder hebben die elders is geboren en veelal wordt thuis ook een andere taal dan Nederlands gesproken.

In het nu volgende Intermezzo laten we de leerlingen die wij hebben geïnterviewd aan het woord over de Schilderswijk en Escamp University. Over wat zij vinden van het programma, wat ze daar leren ten opzichte van school. Maar ook wat hun favoriete excursies en gastlessen zijn.

6 Van de 9 leerlingen die verder geen bezigheden hebben na school, naast deelname aan University, zijn de meeste afkomstig van de Schilderswijk University (N=8).

INTERMEZZO: DE LEERLINGEN AAN HET WOORD OVER DE UNIVERSITY

Tijdens de interviewgesprekken met de leerlingen hebben we ze gevraagd wat zij op de University leren of doen en zij niet op school krijgen en wat ze het leukst vinden van de University. Het eerste wat veel leerlingen hierop antwoorden zijn de excursies:

“**I:** Maar wat vind je het leukst aan de University?
R: Het leukste? Als we een excursie hebben. **I:** Ja? Waarom vind je dat het leukste? **R:** Dan gaan we ook naar een plek, en ja, het voelt een beetje als uitje, maar daar leren we ook heel veel van. **I:** Wat leer je dan zoal? **R:** Laatst zijn we bijvoorbeeld naar de brandweerkazerne geweest. En daar leer je hoe brand kan ontstaan, en waarom je een elektrisch deken niet moet vouwen, en wat voor soort kleren we bijvoorbeeld aan moeten trekken. Oh ja en dat de brandweerman maar acht minuten de tijd heeft om de brand te blussen.” **SU19**

In onderstaande tabel is de top 3 van de leukste excursies weergegeven volgens de leerlingen.

Tabel 13. Top drie favoriete excursies

	Totaal
Universiteit/hogescholen, waarvan:	13
Leiden University College	6
Technische Universiteit Delft	4
Overige hogescholen/universiteiten	3
Generation Discover	8
Space expo	3

Bovenaan staan de bezoeken aan hogescholen en universiteiten. Voor vrijwel alle leerlingen geldt dat zij voorafgaand aan de excursie vanuit de University niet eerder op een hogeschool of universiteit zijn geweest.

“**I:** Hoe vind je het om iedere zaterdag naar de University te gaan? **R:** Ik vind het heel leuk. Ik ga iedere zaterdag blij naar de University. Ik wil altijd weer nieuwe dingen leren bij de University en we doen altijd wel iets leuks. **I:** En wat vind je het meest interessant aan het programma? Wat spreekt je het meest aan? **R:** De excursies. Naar de middelbare scholen en universiteiten waar we heen gaan. **I:** Ja, vind je dat het meest interessant? **R:** Ja. **I:** En waarom vind je dat het meest interessant? **R:** Want dat helpt mij dan weer met mijn toekomst, dat heeft mij geholpen met naar welke middelbare school ik kan gaan. Naar welke universiteit ik later wil gaan.” **SU06**

Tijdens de bezoeken aan de universiteit krijgen de kinderen verschillende lessen, en is er vaak ook een apart programma voor de ouders die meegaan:

“**I:** En van de excursies, welke vond je het meest interessant? **R:** De TU Delft. **I:** Wat vond je daar zo interessant aan? **R:** We kregen les, eerst over programmeren, dat deden we in twee of drie groepen, en daarna kwamen we terug met z'n allen op een plek waar ze alle uitvindingen hadden. En daar was ook een vliegtuigsimulator en een raceauto op zonnepanelen, en ze hadden ook een robot waar je mee kon spelen. Dat vond ik heel grappig.” **SU04**

Een andere favoriete excursie onder de leerlingen is een bezoek aan het Generation Discover festival. Dit festival wordt jaarlijks door Shell georganiseerd en is gericht op wetenschap en technologie. Voorafgaand aan dit festival werken de leerlingen in groepjes aan een *Bright Ideas Challenge* waarvoor zij dit jaar slimme oplossingen moesten bedenken voor problemen op het gebied van energie, water en voedsel.

Naast de excursies worden ook de gastlessen genoemd als een belangrijk verschil tussen het reguliere onderwijs en het programma dat de leerlingen op de University volgen. Gastdocenten brengen een bezoek aan de University en vertellen tijdens de les over hun beroep. Met name de gastlessen van een docent natuur- en scheikunde, een kinderrechtser en de gastles over robotica werden door de leerlingen erg gewaardeerd.

Maar behalve de excursies en gastlessen benoemen de leerlingen nog twee belangrijke verschillen tussen het reguliere onderwijs en de University. Allereerst dat zij op de University vaardigheden leren die zij op school niet leren.

“**Je leert nieuwe mensen kennen, dat sowieso, en je hebt ook de 21 Century skills en het ACP-denken en dat doen we bijvoorbeeld niet op school. Op school werk je gewoon aan je spelling, taal, rekenen, begrijpend lezen, en hier doe je dat niet.”** **SU19**

De leerlingen benoemen bij de 21 Century skills vooral het leren samenwerken. Hierbij wordt bij de Schilderswijk University veel gewerkt met de zogenaamde ACP-denkvaardigheden. Dit wil zeggen Analytische-, Creatieve- en Praktische- denkvaardigheden. Het idee hierbij is dat leerlingen zich bewust zijn van hun eigen talenten en dat zij, als zij samenwerken, proberen met verschillende talenten een groepje te vormen. Eén van de leerlingen merkt hierover op:

“**Ik leer nu samenwerken met kinderen. Ik wou eigenlijk op mezelf werken en nu leer ik samenwerken en nu lukt samenwerken eigenlijk best wel goed. Dus daarom kan ik nu ook samenwerken met de kinderen uit mijn klas op school.”** **SU21**

Een laatste en ander belangrijk verschil voor de leerlingen tussen wat ze op school leren en op de University is dat er op de University in thema's wordt gewerkt en dat ze hierbij de diepte in kunnen gaan. Hieraan ligt ten grondslag dat de leerlingen het fijn vinden dat ze meer uitdagingen krijgen en kunnen werken op hun eigen tempo:

“ Ik doe meestal iets anders op school, want onze juffrouw legt het heel sloom uit. Heel veel kinderen uit mijn klas hebben ergens moeite mee. Maar hier [op de University] pak ik het veel sneller op, omdat de andere kinderen het ook sneller oppakken en daarom kunnen we veel meer doen in een korte tijd. I: Vind je dat fijn? R: Ja, want in mijn klas, niet dat ik slimmer ben of zo, maar ik ben de enige in de klas met een vwo-advies, want de andere kinderen hebben mavo, of lager. Ik krijg ook ander huiswerk van mijn juf. Omdat anders vind ik het te makkelijk en kan ik niets doen. Maar hier is het wel fijner want bijna iedereen heeft hetzelfde niveau en dan kan ik het makkelijker oppakken. Want in mijn klas kan ik bijna aan niemand iets vragen als ik iets moeilijk vind, maar hier wel. ” SU08

Ook de onderstaande leerling is blij met de extra uitdagingen die zij krijgt via de University:

“ Ja, hier hebben we meer uitdagingen dan in de klas. In de klas [binnen het reguliere onderwijs] geeft de juffrouw mij vaak ook uitdagingen, maar hier hebben we echt moeilijkere uitdagingen. In de klas maken we bijvoorbeeld geen robots. ” SU13

Het bovenstaande illustreert dat de leerlingen - ondanks hun andere bezigheden door de weeks en in het weekend en ondanks het feit dat sommigen op zaterdagochtend best wat langer willen uitslapen - iedere zaterdagochtend met veel plezier naar de University gaan.

4. DE UNIVERSITY ALS MOTOR VOOR SOCIALE MOBILITEIT?

Karima is geboren in Den Haag. Haar ouders zijn afkomstig uit Marokko. De moeder van Karima werkt als peuterjuf in de Schilderswijk en haar vader op de bloemenveiling in Aalsmeer. Karima heeft een oudere en een jongere zus. Haar oudere zus zit in de derde klas van de havo, en haar jongere zus zit in groep 6 en gaat inmiddels ook naar de Schilderswijk University. Na school doet Karima aan taekwondo en vorig jaar heeft ze meegedaan aan een theatervoorstelling over de tweede wereldoorlog in de Schilderswijk.

Karima zit in groep 8 en het gaat heel goed op school. Op school gaat ze ook naar de plusklas. Het leukste vak op school vindt ze gym. Vanaf groep 6 gaat ze met twee klasgenoten op zaterdag naar de Schilderswijk University, waar ze ook veel nieuwe vriendinnen heeft gemaakt.

Het fijne aan de Schilderswijk University vindt Karima dat je er hele andere dingen kan leren dan op school. Zoals ACP-denken, 21 Century Skills en op het moment werken aan de Bright Idea Challenge van Shell. Ook filosoferen wordt regelmatig gedaan en dat vindt Karima heel leuk om te doen. Daarnaast vindt ze het heel fijn dat vanuit de Schilderswijk University hulp geboden wordt met het kiezen van een school.

De leukste excursie vond Karima het bezoek aan de Technische Universiteit Delft. Ze kregen daar les over programmeren, de leerlingen konden een kijkje nemen in de vliegtuigsimulator en vervolgens konden ze onder meer spelen met een robot. Haar moeder gaat regelmatig mee met de excursies. Voor Karima is het de eerste keer dat ze via deze excursies op de universiteit of hogeschool komt.

Karima weet precies wat ze wil worden als ze later groot is: ze wil geneeskunde studeren en dan kinderarts worden, gericht op kinderen met kanker. Ze wil dit worden sinds een familielid is overleden aan kinderkanker. Ze was dan ook erg geïnteresseerd in het gastbezoek van een geneeskunde student aan de Schilderswijk University. Die kon haar precies vertellen wat je als coassistent allemaal moet doen. Maar voor het zover is, moet ze eerst naar de middelbare school. Ze heeft haar keuze gemaakt voor een middelbare school. Ze gaat naar de brugklas havo/vwo. Ze heeft de keuze voor de middelbare school gemaakt op basis van de goede verhalen die ze van haar zus had gehoord. Daarnaast kent ze al iemand van de Schilderswijk University op de middelbare school. Ze is de enige leerling uit haar klas die naar deze middelbare school gaat.

In dit hoofdstuk gaan we in op de centrale vraag van dit onderzoek, namelijk of deelname aan het programma van de University bijdraagt aan de sociale mobiliteit onder jongeren en tot meer kansengelijkheid leidt in het Haagse onderwijs. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, hebben we gekeken naar de keuze van de middelbare school, de netwerken en de toekomstverwachtingen van de leerlingen en of en zo ja, op welke wijzen deelname aan het programma hieraan bijdraagt.

4.1 Keuze middelbare school

Niet alleen in het primair onderwijs, maar ook in het voorgezet onderwijs is er sprake van segregatie (Ministerie van OCW 2018). Leerlingen zonder migratieachtergrond en kinderen van ouders met een hoge sociaaleconomische status zitten vaker op scholen met hoge eindexamencijfers en op scholen met vergelijkbare leerlingen (en vergelijkbare ouders). En leerlingen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond zitten vaak op scholen met veel leerlingen met niet-westerse achtergrond en scholen die relatief in

de buurt liggen. Zij zitten vaker op scholen waar leerlingen lagere examencijfers halen (Welie, Hartog en Cornelisz 2013). Net als in het basisonderwijs, is de segregatie naar opleidingsniveau van de ouders het grootst, en die naar inkomen en etnische achtergrond kleiner (Ministerie van OCW 2018).

Vanuit de Stichting Brede Buurtschool is de keuze van de middelbare school van de leerlingen dan ook een punt van aandacht. Met name om de leerlingen bewust te maken van het aanbod van de middelbare scholen in Den Haag. Enerzijds is hiervoor vanuit de SBB geregeld dat leerlingen op woensdagmiddagen proeflessen kunnen volgen op andere dan middelbare scholen in de buurt, waaronder het Haags Montessori Lyceum. Het belangrijkste doel hiervan is dat de leerlingen weten wat er aan aanbod is en dat ze op basis daarvan een geïnformeerde beslissing kunnen nemen. Hierdoor zou ook de overgang van het primair naar het voorgezet onderwijs gemakkelijker moeten worden. Daarvoor is ook met de Schilderswijk en Escamp University een programma opgezet waarbij alumni hun ervaringen

komen vertellen over de middelbare school op de University. De leerlingen kunnen tijdens deze terugkomdagen de alumni allerlei vragen stellen:

“ We hadden met de Schilderswijk University het idee dat het interessant zou zijn om de kinderen die nu in de brugklas zitten terug te laten komen. Zij kunnen veel beter vertellen aan de kinderen hoe het is op de middelbare school. Dus toen hebben we de terugkomdagen geïntroduceerd. Dat doen we nu ongeveer twee keer per jaar. Dan komen degenen die willen, de bruggers, terug op zaterdag om te vertellen over de middelbare school. Dat kan over een vak gaan, maar ook over de lockers. Ze hebben dan een presentatie voorbereid. ” Medewerker (1) SBB

Voordat we stilstaan bij de vraag of dergelijke bezoeken en bijeenkomsten van invloed zijn op de schoolkeuze van de leerlingen, gaan we allereerst in op het schooladvies van de leerlingen uit groep 8 en de keuze van de middelbare school. Onderstaande tabel geeft het schooladvies weer dat de leerlingen van de Schilderswijk en Escamp University uit groep 8 hebben gekregen.

Tabel 14. Schooladvies leerlingen Schilderswijk en Escamp University (groep 8)

	Groep 8
Vmbo-havo	1
Havo	1
VWO	5
Gymnasium	1
Totaal	8

Op één leerling na hebben alle leerlingen havoadvies of hoger.

Onderstaand is weergegeven naar welke middelbare school zij gaan.

Tabel 15. Keuze middelbare school leerlingen Schilderswijk en Escamp University (groep 8)

	Groep 8
Rijswijk Lyceum	1
Hofstad Lyceum	3
Segbroek College	3
Dalton Voorburg	1
Zandvliet	1
Edith Stein	1
Haganum Gymnasium	1
Johan de Wittcollege	1
Aviciennacollege Rotterdam	1
Totaal	13

Bovenstaande tabel laat zien dat er een grote mate van spreiding is onder de leerlingen bij de University. De meeste leerlingen gaan naar het Hofstad Lyceum en het Segbroek College.

Om enig zicht te hebben in hoeverre zowel het niveau, als de keuze voor de middelbare school afwijkt van hun klasgenoten, hebben we een van de leerkrachten van een basisschool in de Schilderswijk gevraagd naar het schooladvies en de middelbare schoolkeuze van alle leerlingen in de klas. Dit is opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel 16. Schooladvies leerlingen groep 8 basisschool Schilderswijk

	Basis met lwoo	Basis/kader	Vmbo-t	Vmbo-t/ Havo	Havo/Vwo	Vwo	Totaal (N=)
Rijkswijks Lyceum	-	-	1	1	1	-	3
Van Vredenburgcollege	-	3	-	-	-	-	3
Johan de Witt College	-	5	2	-	-	-	7
Segbroek College	-	-	-	1	1	1	3
College Zuidwest	1	-	-	-	-	-	1
Maris College	1	-	-	-	-	-	1
HML	-	-	-	1	-	-	1
Zandvliet	-	-	-	-	-	1	1
Diamant College	-	1	1	-	-	-	2
College St Paul	-	1	-	-	-	-	1
Hofstad Helderling	1	-	-	-	-	-	1
Veurs Voorburg	1	-	-	-	-	-	1
Totaal	4	10	4	3	2	2	25

De tabel laat zien dat in het reguliere onderwijs slechts een enkele leerling in de klas havoadvies of hoger heeft. En dat een aantal leerlingen leerwegondersteuning krijgt op de middelbare school (lwoo). Uit de Haagse buurtmonitor (www.denhaagbuurtmonitor.nl) blijkt dat bijna 30 procent van de leerlingen in de Schilderswijk een zorgadvies krijgt. Dit betekent dat zij extra ondersteuning nodig zullen hebben in het voortgezet onderwijs. Voor heel Den Haag ligt dit percentage op 15 procent. Daarnaast gaan veruit de meeste leerlingen naar het Johan de Witt College. Dit college is gevestigd in de Schilderswijk en trekt veel leerlingen vanuit de buurt.

Om zicht te krijgen op de vraag in hoeverre deelname aan het programma van de University bijdraagt aan de keuze van de middelbare school hebben we de leerlingen gevraagd waarom zij voor een bepaalde middelbare school hebben gekozen. Over het algemeen geldt dat ouders en leerlingen in de keuze van de middelbare school letten op twee hoofdkenmerken: schoolkenmerken en thuiskenmerken (www.rug.nl). Onder schoolkenmerken vallen factoren die specifiek zijn voor de school die mee kunnen spelen bij de keuze voor de school, zoals denominatie, sociaal milieu van de leerlingenpopulatie, onderwijskwaliteit, reputatie en geografische ligging. Onder thuiskenmerken vallen factoren die specifiek zijn voor de leerling en zijn of haar ouders, zoals hun levensovertuiging, sociale milieu en etniciteit (Denessen, Driessena & Sleegers 2005).

Wanneer we kijken naar de factoren die bij de leerlingen van University een rol spelen, dan blijkt dat vooral schoolkenmerken bepalend zijn voor de keuze van de middelbare school. Hierin zijn voor de leerlingen de onderwijskwaliteit, reputatie van de school en soms de locatie (geografische ligging) van belang. Voor een enkele leerling speelde ook thuiskenmerken, en dan in het bijzonder de levensovertuiging een rol.

“**R:** Eerst wou ik naar het Zandvlietcollege, maar daar is het verboden om een hoofddoek te dragen, dus toen moest ik een andere keuze maken. Door de bezoeken van de alumni wist ik veel meer over de scholen en heb ik voor het Segbroek College gekozen. **I:** Dus door het bezoek van een leerling van het Segbroek College aan de Schilderswijk University? **R:** Ja. **I:** En heb je die leerling dan ook gevraagd van: mag je daar dan wel een hoofddoek dragen? **R:** Ja. Het was volgens mij ook iemand die bij ons op school zat, maar zij droeg ook een hoofddoek en toen ik naar de opendag ging, deden ze heel veel met dans, theater en heel veel culturele activiteiten en dat vind ik persoonlijk heel leuk.” *SU08*

Bovenstaand citaat maakt duidelijk dat waar in eerste instantie thuiskenmerken een rol spelen, vervolgens de schoolkenmerken eveneens van belang zijn in de uiteindelijke keuze van de middelbare school. Het citaat laat ook zien dat de leerlingen via het programma van de University, door de terugkomdagen met alumni, veelal al vroeg (bewust) bezig zijn met de keuze voor de middelbare school. Zo vertelt een van de leerkrachten uit groep 8 over de middelbare schoolkeuze van de leerlingen die deelnemen aan de Schilderswijk University:

“Deze kinderen nemen meer het initiatief en gaan zelf in de gids kijken en gaan met de *sticky notes* kijken wat interessant is, en zelf kijken wanneer de openavonden zijn. Dat doen ze uit zichzelf en ze betrekken daar ook hun klasgenootjes bij.” *Leerkracht (1) groep 8 Schilderswijk*

Naast school- en thuiskenmerken spelen in de uiteindelijke keuze voor de middelbare school de ervaringen van familieleden, vrienden en alumni met de school een belangrijke rol.

I: En straks moet je een keuze gaan maken voor de middelbare school. **R:** Dat heb ik al gedaan. **I:** Wat is het geworden? **R:** Dalton Voorburg. **I:** Leuk, hoe kom je daarop? **R:** Mijn nicht zat daar en die is nu afgestudeerd van het vwo en mijn neef zit daar ook en doet nu havo en zij zeiden dat het een goede school is en daarom ging ik ook de school bezoeken. En toen vond ik het ook een leuke school. **” SU01**

Deelname aan het programma van de University betekent vooral dat de leerlingen beter geïnformeerd worden over en een beter beeld krijgen van het aanbod van verschillende middelbare scholen in Den Haag. Zo komen zij door de terugkomdagen van de alumni in aanraking met scholen waar zij nog niet eerder over hadden gehoord en waar niemand uit hun directe omgeving naartoe is gegaan.

I: Jij wilt graag naar het Zandvlietcollege. Weet je of er vanuit jouw klas of vanuit de University andere kinderen zijn die naar het Zandvlietcollege gaan? **R:** Uit mijn klas, of uit de twee klassen is er niemand die zich daar heeft aangemeld. En vanuit de University waren er wel kinderen die wilden gaan, maar die niet meer gaan. **I:** Dus jij bent de enige? **R:** Ja. **I:** Dat is ook wel spannend of niet? **R:** Ja, maar ik ken wel iemand van vorig jaar die daar naartoe is gegaan. Die zat ook op de University. **” SU04**

Niet alleen voor deze leerling, maar voor meerdere leerlingen waren (de verhalen van) de alumni van de University een belangrijke factor in de keuze van de middelbare school:

I: En weet je al welke middelbare school het gaat worden? **R:** Ja, gymnasium, het Haganum. **I:** Hoe ben je hier opgekomen? Ben je er een keer met de University geweest? **R:** Nee, maar een meisje dat op de Schilderswijk University zat, zij is daar ook naartoe gegaan en ik heb haar gevraagd of het een leuke school is en zij was enthousiast. En mijn moeder had een leuk praatje gehad met de leraren. Het beviel mij wel. **” SU03**

Bovenstaand citaat is afkomstig van een leerling uit de Schilderswijk. Hij is de enige van zijn school die voor het Gymnasium Haganum heeft gekozen. Daarnaast kunnen ook de bezoeken van de University aan middelbare scholen, tot andere schoolkeuzes leiden:

I: Jij kiest voor een andere school dan je broer, waarom heb je voor deze school gekozen? **R:** Ze werken daar ook met ICT, met computers en zo. Ik ben daar met de University naartoe gegaan en ik vond het ook heel leuk. **I:** Dus door het bezoek van de SU heb je de school leren kennen? **R:** Ja. **I:** En het sluit mooi aan op je interesse? **R:** Ja. **” SU02**

Het voorgaande maakt duidelijk dat leerlingen, die deelnemen aan het programma van de University, veelal eerder dan klasgenoten bewust bezig zijn met de keuze voor de middelbare school. Dit komt zowel door de bezoeken aan de middelbare scholen, als onderdeel van de excursies, maar ook door de bezoeken van de alumni aan de University.

In de uiteindelijke schoolkeuze laten de leerlingen zich vooral leiden door schoolkenmerken en ervaringen van bekenden met de school. Met name voor de leerlingen die kiezen voor een school waar relatief weinig leerlingen vanuit de buurt naartoe gaan, zijn de verhalen van alumni in hun uiteindelijke keuze van groot belang. Daarbij worden de keuzemogelijkheden voor de leerlingen van de University vergroot door zowel de bezoeken aan verschillende middelbare scholen als door de terugkomdagen en de verhalen van alumni. Het programma van de University is dan ook wel degelijk van invloed op de keuze van de middelbare school voor een deel van de leerlingen.

4.2 Netwerken: nieuwe vriendschappen met ‘gelijkgestemden’

“ Ze kunnen rekenen, ze kunnen, gelet op hun achtergrond, best wel wat met taal. Maar wat doen ze met die kennis? Want daar heb je vaardigheden of mensen voor nodig in je omgeving om uiteindelijk te komen tot: “ik wil arts of dokter worden” en dat ontbreekt vaak. Het gaat om het netwerk en vaardigheden. ” Medewerker (2) SBB

Als het gaat om gelijke kansen in het onderwijs dan zijn sociale netwerken van cruciaal belang (Baay & De Haan 2016). De link tussen het sociale netwerk van jongeren en het voorkomen van ongelijkheid is niet nieuw (ibid.) Talloze (inter-)nationale studies laten een verband zien tussen het sociale netwerk, ook wel sociaal kapitaal genoemd, en onder meer arbeidskansen van jongeren. Zo laat een studie van Baay (2015) zien dat mbo-jongeren met een groter sociaal netwerk meer baanaanbiedingen krijgen en een grotere kans hebben op een vast contract.

Hierbij speelt niet alleen de omvang maar ook de aard van de netwerken een rol. In een studie van Putnam (2015) naar verschillende buurten in Amerika blijkt dat er tussen buurten grote verschillen in sociaal kapitaal bestaan. Rijkere buurten blijken bredere en diepere sociale netwerken te hebben met meer ‘weak ties’ en met meer goede vrienden. In armere wijken leven mensen geïsoleerder en vaak in kringen waarin iedereen elkaar kent. De kinderen hebben hierdoor een beperkter gezichtsveld en een onrealistisch beeld wat de wereld te bieden heeft.

Strong en weak ties

In zijn inmiddels klassieke werk 'The Strength of Weak Ties' maakt Mark Granovetter (1973) een onderscheid tussen strong en weak ties, oftewel sterke en zwakke bindingen. Simpel gezegd zijn strong ties de hechte vriendschappen en weak ties de relatie met kennissen of mensen die je niet zo goed kent. In zijn studie wijst Granovetter op het belang en de kracht van de *weak ties*. Hij onderzocht de invloed van het netwerk bij het vinden van een baan. De uitkomsten van zijn studie laten zien dat de meerderheid van zijn onderzoeksgroep aan een baan kwam door een relatie die ze zelden ontmoetten. Het zijn aldus Granovetter vooral de zwakke bindingen die mensen verder helpt. De verklaring hiervoor is dat hoe sterker de band is tussen twee mensen, hoe meer hun netwerk samenvalt en hoe minder ze voor elkaar kunnen betekenen. Ze delen vooral dezelfde informatie, daarom zijn vooral 'bekenden' die verder van je afstaan van belang, aldus Granovetter.

In deze studie hebben we onderzocht in hoeverre, en op welke wijze(n) deelname aan de University leidt tot een verandering in de vriendschappen (sociale netwerken) van de leerlingen. Uit de interview-gesprekken met de leerlingen blijkt dat alle leerlingen aangeven nieuwe vriendschappen te hebben gemaakt via de University:

“ I: Heb je ook vrienden gekregen via de University die niet bij jou op school zitten? R: Ja, want we doen ook samen projecten. En we hebben ook bepaalde skills en die combineren we en dan maak je ook nieuwe vrienden. ” SU03

Deelname aan de University leidt dan ook tot een verbreding van het netwerk van de leerlingen. Daarnaast kunnen bestaande vriendschappen hechter worden wanneer vrienden of vriendinnen van school ook deelnemen aan het programma van de University. Eén van de alumni die wij hebben gesproken, vertelt het volgende over de vriendschappen via de University:

“ I: En waarom vond je het uiteindelijk wel leuk om deel te nemen? R: Je maakt hier nieuwe vrienden. En je leert veel meer over alles. Dat is ook heel leuk. I: En heb je nu nog steeds vrienden die je via de Schilderswijk University kent? R: Ja die heb ik nog steeds. Het is niet zo dat we vaak afspreken maar wel dat we gaan voetballen. I: En die ken je van hier? Of zaten ze ook bij jou op de basisschool? R: [X] heb ik hier leren kennen maar [Y] die ken ik al vanaf de basisschool maar omdat we hier iedere zaterdag naartoe gingen, is de band wel beter geworden. ” SU-02-A

Hoewel er veel nieuwe vriendschappen worden gesloten, geven leerlingen veelal aan dat hun beste vrienden of vriendinnen degenen zijn met wie ze al jarenlang in de klas zitten, of mee zijn opgegroeid in de wijk ('strong ties'). De vriendschappen die ontstaan zijn vanuit

de University zouden geduid kunnen worden met 'weak ties'. Het zijn vrienden die ze een keer per week zien, en met wie soms buiten de University om wordt afgesproken:

“ I: Heb je nu zeg maar vrienden gemaakt door de University die op een andere school zitten? R: Jawel, twee of drie. I: Wie zijn dat? R: [X] en [Y]. I: Spreek je hen vaak? R: Nee, gewoon op de Schilderswijk University spreken we elkaar vaak. I: Maar niet na school? R: Nee. I: Whatsappen jullie? R: Nee, want ze zitten ook niet op m'n school. ” SU25

De vraag is in hoeverre deze vriendschappen ('weak ties') die via de University worden gemaakt, standhouden als de leerlingen naar de middelbare school gaan. De interviews met de alumni lijken erop te wijzen dat de vriendschappen kunnen voortduren, ook als de leerlingen op de middelbare school zitten.

“ I: Heb je nou vriendschappen gemaakt door de deelname aan de SU? R: Jazeker. [X] die hier net was, zij had een hoofddoek en ik kende haar al wel. [Y] die ken ik ook. Maar de rest kende ik niet. [Z] kende ik niet, maar nu spreek ik haar heel vaak. Ik heb nog steeds contact met haar. Het lukt altijd wel om af te spreken, soms na een lange tijd. I: Maar met [Z] app je dus nog, daar ben je mee in contact. R: Ja, ja. I: En spreek je daar ook wel eens mee af, los van de bezoeken hier? R: Soms wel, maar niet heel vaak spreken we af. ” SU-01A

Met deze 'weak ties' ontwikkelen leerlingen een netwerk van min of meer gelijkgestemden in de wijk dat verder gaat dan hun directe contacten via familieleden of naaste vrienden. Dit sociale netwerk kan de leerlingen in de toekomst verschillende voordelen opleveren. Niet alleen als het gaat om informatie over het beroepenveld, of mogelijke werkgevers, maar ook kunnen netwerken helpen in de vorm van sociaal-emotionele ondersteuning, bijvoorbeeld bij het maken van huiswerk of als solliciteren tegenzit (Baay & De Haan 2016).

Maar niet altijd lijken de leerlingen zich bewust van de voordelen die dergelijke netwerken hen kunnen bieden. Vanuit de Stichting Brede Buurtschool is het project 'Durf te dromen' gestart, waarbij het doel was om alumni bij elkaar te brengen en hun sociale netwerk te verbreden door ze te koppelen aan een coach met wie zij een gesprek konden hebben over hun toekomstambities en plannen. Het animo voor dit project onder alumni bleek echter gering. De terugkomdagen daarentegen waarbij alumni op de University komen vertellen over de middelbare school kunnen wel rekenen op een goede opkomst van oud-leerlingen.

Deze bijeenkomsten zouden dan ook voor zowel alumni als voor de leerlingen gebruikt kunnen worden om hen bewust te laten zijn van (de positieve en negatieve kanten van) hun sociale netwerk en hen te leren hoe ze ook anderen in en met hun netwerk kunnen helpen (wederkerigheid) en ze te leren wie ze voor welke hulpvraag het best kunnen inschakelen (ibid.). Daarmee kunnen ze ook in de toekomst profijt hebben van de netwerken die zij via de University mee krijgen.

4.3 Toekomstambities

Een laatste onderzoeksvraag die in deze studie centraal staat, is in hoeverre deelname aan de University tot het verbreden van interesse en aspiraties leidt. Onder aspiraties wordt 'de wil verstaan om iets te bereiken' (Baillergeau, Duyvendak & Abdallah 2015).

Hoewel deze persoonlijk lijken, worden aspiraties beïnvloed door sociale omstandigheden (ibid.). Zo laten Baillergeau, Duyvendak & Abdallah (ibid.) zien dat jongeren uit lagere sociale klassen lagere aspiraties hebben dan jongeren uit hogere sociale klassen. De toekomstdromen van jongeren blijken dan ook vaak niet gebaseerd te zijn op wat zij zelf het liefst zouden willen, maar op wat er vanuit hun omgeving van hen verwacht wordt. Jongeren uit de hogere sociale klassen lijken daardoor hogere doelen na te streven en maken daardoor ook meer kans om deze doelen te behalen (ibid.). Daarnaast beschikken jongeren uit lagere sociale klassen vaak slechts in beperkte mate over voorbeelden van succesvolle jongeren in hun omgeving, wat het voor hen moeilijker maakt om een voorstelling te maken van de mogelijkheden om hoge aspiraties te realiseren (Crul 2003).

Om de aspiraties van de leerlingen te onderzoeken die deelnemen aan de University hebben we gevraagd wat ze willen worden als ze groot zijn.

Tabel 17. Wat wil je worden in de toekomst?

	Groep 6	Groep 7	Groep 8	Totaal (N=)
Chirurg	-	-	1	1
Architect	-	-	2	2
Werktuig- bouwkundige	-	1	-	1
Wetenschapper	2	-	-	2
(Kinder)dokter	3	3	4	10
Leerkracht	1	2	1	4
(Kinder)tandarts	1	1	-	2
Laborante	-	-	1	1
Dierenarts	-	1	-	1
Ingenieur	-	-	1	1
(Kinder)psycholoog	-	1	1	2
Ict/robotica	-	1	2	3
Verpleegkundige	-	1	-	1
Gameontwerper	-	1	-	1
Totaal	7	12	13	32

Bovenstaande tabel laat zien dat de meeste leerlingen (N=16) later graag in de gezondheidszorg willen werken als tandarts, (kinder) dokter, chirurg of verpleegkundige. Opvallend is dat geen van de kinderen een beroep kiest van één van hun ouders en dat veel leerlingen al een duidelijk beeld hebben bij wat ze later willen worden.

“ Er bestaan verschillende soorten wetenschappers, maar ik wil wetenschapper worden op het gebied van robotica. Dus ik wil met robotica aan de slag, met techniek. Het lijkt me gewoon heel erg leuk om later wetenschapper te worden want eigenlijk heb ik super veel hobby's, maar een van die hobby's is wel echt wetenschap. ” SU21

Zowel het bovenstaande, als het onderstaande citaat betreft leerlingen die voor bepaalde beroepen –net als veel andere leerlingen– geïnspireerd zijn geraakt door één van de gastlessen op de University:

“ I: En weet je misschien al wat je wil worden later?
R: Ja. I: En wat is dat? R: Ik wil iets met ICT doen.
I: En weet je al wat? R: Coderen en programmeren.
I: En ben je dan geïnspireerd geraakt door de man die kwam vertellen over robotica? R: Ja. I: En weet je wat je daarvoor moet doen om dat te kunnen doen? R: Ja hard mijn best doen op school. ” SU02

Hierin speelt een belangrijke rol dat binnen de University veel aandacht is voor de toekomst van de leerlingen. Zowel wat de keuze van de middelbare school betreft (zie vorige paragraaf) als doordat via de gastlessen en excursies de leerlingen ook met verschillende beroepen in aanraking komen. Zo vertelt een leerling die nog niet weet wat ze wil worden:

“ I: Je hebt ook wel eens mensen die komen vertellen over hun beroep. Ik begreep dat er vorige week ook iemand is geweest? R: Ja de zoon van juf Lieneke.
I: En wat doet hij? R: Hij is natuurkunde meester. I: En hoe vind je dat soort bezoeken? R: Ik vind dat eigenlijk wel interessant, want ik weet nog niet welk beroep ik zal kiezen en doordat er mensen komen, leer ik meer over hun beroep en misschien vind ik dat wel interessant om te doen. ” SU12

Afgezien van de gastlessen komen de aspiraties van de leerlingen ook voort uit een persoonlijk motief, zoals een leerling die met reuma kampt en daarom reuma arts wil worden, of omdat zij een familielid of kennis hebben met een bepaald beroep. Soms spelen verschillende motieven een rol, zoals bij onderstaande leerling die graag architect wil worden:

“ I: En er zijn ook gastdocenten. Is daar al een architect of iemand die bouwkunde heeft gestudeerd langs geweest? R: Ja in ons oude gebouw is een architect langsgekomen en die heeft verteld over zijn werk en liet een paar schetsen zien van gebouwen en liet ook zijn eigen huis zien, maar dan geschetst. I: Dus zowel via de University als via je nicht weet je al wat over het architectenberoep. R: Ja. ” SU06

Het bovenstaande maakt duidelijk dat de leerlingen van de University durven te dromen over hun toekomst. Door deelname aan het programma van de University komen zij via de gastlessen en excursies in aanraking met allerlei soorten beroepen, waar zij zich ook door laten inspireren. Mede hierdoor lijkt van lagere aspiraties onder deze leerlingen geen sprake.

Tegelijkertijd zijn de meeste leerlingen nog jong en voor een deel gaat het om idealistische aspiraties. Het zou dan interessant zijn om door middel van vervolgonderzoek na te kunnen gaan of de ambities veranderen als ze ouder worden (realistische aspiraties) en welke factoren hierop van invloed zijn (zie ook Baillergeau, Duyvendak & Abdallah 2015).

4.4 Conclusie

In deze paragraaf is ingegaan op de betekenis van de University voor zowel de keuze van de middelbare school, als de netwerken en de aspiraties van de leerlingen. De resultaten laten zien dat de leerlingen die deelnemen aan het programma van de University bewust bezig zijn met hun toekomst. Dit geldt voor zowel de keuze van de middelbare school als voor hun eigen toekomstambities. Hieraan wordt in het programma ook bewust aandacht besteed. Alumni komen op terugkomdagen op de University vertellen over de middelbare school. Deze bezoeken helpen de leerlingen in de overstap van primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs. Door deze bezoeken komen de leerlingen niet alleen in aanraking met scholen die buiten de buurt liggen, maar krijgen zij daarnaast allerlei praktische informatie over de middelbare school. Ook de bezoeken aan middelbare scholen dragen bij aan het maken van een bewuste schoolkeuze. Het programma van de University is dan ook wel degelijk van invloed op en van belang voor de keuze van de middelbare school. Door de gastlessen en excursies komen de leerlingen in aanraking met allerlei beroepen waardoor zij zich voor hun eigen toekomstambities laten inspireren. Zowel de alumni als gastdocenten kunnen dan ook gezien worden als rolmodellen voor de leerlingen. Van Bochove (2008) maakt in haar studie een onderscheid tussen rolmodellen als *mentor* en *inspirator*. De alumni vormen in zeker zin een rolmodel als mentor, waarbij de relatie

gebaseerd is op persoonlijk contact. De gastdocenten zijn vooral inspirator, waarbij geen sprake is van een directe, persoonlijke relatie tussen het rolmodel en het individu. Door deze rolmodellen kunnen leerlingen geïnspireerd raken en daarbij meer geloof krijgen in hun eigen kunnen (ibid).

Tot slot, wat de netwerken van de leerlingen betreft, zien we dat de leerlingen beschikken over een netwerk van min of meer gelijkgestemden in de wijk, dat verder gaat dan hun directe contacten via familieleden of naaste vrienden. Dit sociale netwerk kan de leerlingen nu en in de toekomst verschillende voordelen opleveren, in praktische, informatieve en sociaal-emotionele zin. Maar niet altijd lijken de leerlingen zich hiervan bewust te zijn. Vanuit de University zouden de (oud-)leerlingen hiervan bewust gemaakt kunnen worden, door hen te leren hoe ze ook anderen in en met hun netwerk kunnen helpen (wederkerigheid) en ze te leren wie ze voor welke hulpvraag het best kunnen inschakelen (Baay en De Haan 2016). Daarmee kunnen ze ook in de toekomst profijt hebben van de netwerken die zij via de University mee krijgen.

In de slot paragraaf zullen we op basis van deze bevindingen de hoofdvraag van het onderzoek beantwoorden, en daarnaast enkele aanbevelingen doen.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Het tegengaan van onderwijssegregatie en het bevorderen van kansengelijkheid in het onderwijs zijn belangrijke aandachtspunten voor de gemeente Den Haag. Dit is niet verwonderlijk aangezien de hofstad niet alleen op het gebied van wonen, maar ook op het gebied van onderwijs de meest gesegregerde stad van Nederland is. Hier zien we dan ook dat segregatie van wijken en scholen deels samenhangen. De samenstelling van een klas in het onderwijs wordt namelijk niet alleen beïnvloed door het opleidingsniveau, het inkomen en de achtergrond van de ouders, maar ook door de locatie van de school. Dit is problematisch. De Inspectie van het Onderwijs constateert al jaren achtereenvolgend dat de onderwijskansen van kinderen in Nederland van lager en hoger opgeleide ouders steeds verder uit elkaar lopen. Verschillende onderzoeken laten zien dat opgroeien in een gezin met een lage sociaaleconomische status van invloed is op de kansen op een succesvolle schoolloopbaan, waardoor kinderen niet op het niveau komen dat past bij hun talenten (Kloprogge en De Wit 2015).

Niet voor niets wordt dan ook in de Haagse Educatieve Agenda (2018-2022) 'Ontwikkel kansen in Den Haag' meer kansengelijkheid als één van de belangrijkste onderwijsambities voor het Haagse onderwijs genoemd (HEA 2018-2022). Als prioriteit is de ambitie geformuleerd dat alle Haagse leerlingen de kans krijgen om ongeacht hun achtergrond het beste uit zichzelf te halen gedurende de gehele onderwijsloopbaan (ibid: 17).

In Den Haag wordt in de aanpak hiervan, evenals in andere steden, verlenging van onderwijstijd ingezet. De extra onderwijstijd wordt veelal ingezet voor het wegwerken van taal- en rekenachterstanden. Daarnaast kan ook verrijkende leerstof aan de leerlingen worden aangeboden (ibid). Zo wordt in het kader van het brede scholenbeleid vanuit de gemeente Den Haag het leerkansenprofiel aangeboden als verplichte onderwijstijd. Leerlingen die zijn ingeschreven op een zware achterstandsschool krijgen zes uur extra verplichte onderwijstijd (leerkansenprofiel). De doelstelling van het leerkansenprofiel (LKP) is het maximaliseren van de ontwikkelingskansen van kinderen, het intensief versterken van sociale competenties, het bevorderen van maatschappelijke participatie en het versterken van betrokkenheid van ouders bij school en samenleving. Andere manieren om extra leertijd te bereiken, is met zomerscholen en weekendscholen (Oberon 2009).

Dit onderzoek richt zich op de weekendschool, en meer in het bijzonder is dit onderzoek gericht op leerlingen in de Schilderswijk en Escamp die vaak één van de weinigen in hun klas zijn met een havo/vwo-advies. Deelname aan de Schilderswijk of Escamp University biedt hen de mogelijkheid om extra uitdagingen te krijgen en daarnaast gelijkgestemde leeftijdsgenoten te ontmoeten. In dit onderzoek staat de vraag centraal in hoeverre deelname aan de activiteiten van de Schilderswijk en Escamp University bijdraagt aan de sociale mobiliteit onder deelnemende jongeren. Om de sociale mobiliteit onder de jongeren te onderzoeken, hebben we gekeken naar de veranderingen als gevolg van deelname aan de University in middelbare schoolkeuze, het sociale netwerk en de toekomstambities van de leerlingen.

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat op alle drie deze terreinen deelname aan de University in meer en mindere mate tot veranderingen bij de leerlingen leidt. We zien dat door het programma leerlingen zich bewust worden van middelbare scholen buiten de buurt, waar sommigen –soms als enige van de school– voor kiezen. Daarnaast worden door nieuwe vriendschappen gesloten door deelname aan de University, waardoor de leerlingen netwerken krijgen buiten de eigen directe kring van familie en naaste vrienden. Tot slot zien we ook dat deelname aan de University de leerlingen bewust maakt van hun talenten en mogelijkheden en dat hun toekomstverwachtingen hierdoor medebepaald worden. Hierin zijn de alumni en gastdocenten een belangrijk rolmodel voor de leerlingen.

Deelname aan het programma van de University draagt dan ook bij aan de sociale mobiliteit onder de deelnemende jongeren en meer kansengelijkheid in het Haagse onderwijs. Het succes van de Universities kan deels verklaard worden doordat het een duidelijk project is, gericht op een specifieke doelgroep. Zo laat onderzoek van Oberon (2009) zien dat in het bestrijden van onderwijsachterstanden specifieke projecten of specifiek beleid, gericht op precies omschreven doelgroepen met concrete doelstellingen, succesvol zijn. Meer open projecten voor brede doelgroepen, zonder uitgewerkte opbrengstverwachtingen en met een onvoldoende zorg voor de kwaliteit, leveren daarentegen weinig op.

Tot slot willen we enkele aanbevelingen doen aan de partijen die nauw betrokken zijn bij de Universities. Deze aanbevelingen zijn zowel gebaseerd op de gesprekken die we hebben gevoerd met de professionals (schooldirecteuren, coördinatoren, docenten en betrokken ambtenaren), als op bevindingen van de onderzoekers. De eerste aanbevelingen zijn bestemd voor de betrokken scholen en Universities; de laatste twee zijn met name gericht aan de gemeente Den Haag.

- **Aandacht voor taal(ontwikkeling):** uit deze studie blijkt dat de helft van de leerlingen moeite heeft met taal binnen het reguliere onderwijs. Ook vanuit enkele middelbare scholen is het signaal afgegeven dat leerlingen vanuit de University op de middelbare school moeite hebben met taal. Hoewel de University bewust kiest om zich niet te richten op schoolse vakken, kan hier op een eigen wijze invulling aan worden gegeven. Meer focus op taal in het programma was ook één van de aanbevelingen van de leerlingen zelf.

- Zorg voor vaste contactmomenten tussen University en scholen:** uit deze studie blijkt dat scholen en de University bewust een zekere afstand hebben ten opzichte van elkaar. Een belangrijke reden hiervoor is dat het voor de leerlingen als positief wordt gezien wanneer zij de ruimte hebben om zich op de University anders te (kunnen) gedragen dan op school. Tegelijkertijd geven zowel de coördinatoren als de betrokken schooldirecteuren aan dat op sommige momenten meer contact tussen beiden wenselijk is. Vanuit de gedachte 'betrokken op afstand', zou een aantal vaste contactmomenten per jaar tussen de coördinatoren van de Universities en de schooldirecteuren, IB-ers en betrokken leerkrachten van de scholen, een uitkomst kunnen bieden.
- Laat alle leerlingen profiteren:** de leerlingen die deelnemen aan het programma van de University kunnen hun verhalen, ervaringen en kennis die zij opdoen door deelname aan het programma van de University maar in beperkte mate kwijt binnen het reguliere onderwijs. Wanneer de leerlingen die deelnemen aan de University vaker in de gelegenheid worden gesteld om hun ervaring en kennis te delen met hun klasgenoten – zoals bijvoorbeeld ervaringen delen over een bezoek aan een middelbare school – kunnen ook de andere leerlingen hiervan profiteren. Daarmee krijgt het programma van de University ook in het reguliere onderwijs meer aandacht.
- Wees bewust van keerzijden focus op talent:** het programma van de University is sterk gericht op talentontwikkeling en de leerlingen bewust te laten zijn van hun talent. Dit staat in de benadering van de leerlingen ook centraal. Leerlingen worden geselecteerd vanwege hoge Cito-scores en er zijn dan ook veelal hoge verwachtingen zowel bij de leerlingen zelf, als ook in de omgeving (o.a. ouders). De keerzijde hiervan is dat wanneer leerlingen een lager schooladvies krijgen dan zij of hun omgeving had verwacht, dit tot extra grote teleurstellingen en deels ook onbegrip kan leiden. Met name voor deze leerlingen zouden school en University extra aandacht moeten hebben en met elkaar in gesprek gaan.
- Ondersteun leerlingen in het benutten van hun netwerk:** deelname aan het programma van de University zorgt voor een netwerk van min of meer gelijkgestemden in de wijk, dat verder gaat dan het directe netwerk van familieleden en naaste vrienden ('strong ties'). Dit sociale netwerk, bestaande vooral uit 'weak ties', kan de (oud-)leerlingen nu en in de toekomst verschillende voordelen opleveren. Maar leerlingen lijken zich hier niet, of onvoldoende, van bewust te zijn. Vanuit de University zou meer aandacht kunnen zijn voor het belang van sociale netwerken en hen te leren hoe ze ook anderen in en met hun netwerk kunnen helpen en wie ze voor welke hulpvraag het best kunnen inschakelen (Baay en De Haan 2016). Daarmee kunnen de leerlingen ook in de toekomst profijt hebben van hun deelname aan de University en de sociale contacten die zij via het programma van de University hebben opgedaan.
- Meer zekerheid over de financiering:** voor de gemeente Den Haag is meer kansengelijkheid in het onderwijs een belangrijke prioriteit. Uit deze studie blijkt dat het programma van de Schilderswijk en Escamp University hieraan een positieve bijdrage levert. Daarmee zou een structurele financiering voor de Universities vanuit het gemeentelijk beleid een logische stap zijn. Dit was in eerste instantie ook de bedoeling, maar gaandeweg is het gemeentelijk subsidiebeleid veranderd. Als gevolg van deze wijziging in het gemeentelijk subsidiebeleid, maken scholen zelf ieder jaar opnieuw een afweging waar zij hun geld aan willen besteden. Voor met name de Schilderswijk University leidt dit tot jaarlijks tot gevoelens van onzekerheid over het voortbestaan van de University omdat in tegenstelling tot de Escamp University, hier geen vast aantal deelnemende scholen is, maar het aantal scholen en hun financiële bijdrage per jaar kan verschillen.
- Vervolgonderzoek is gewenst:** deze studie is een moment-opname in het leven van de leerlingen geweest. Om de sociale mobiliteit en de impact en betekenis van deelname aan de University op langere termijn vast te kunnen stellen, is vervolgonderzoek onder leerlingen die inmiddels op de middelbare school zitten noodzakelijk. Dit onderzoek zou relevante inzichten opleveren rondom de (eventuele) problemen die leerlingen ervaren bij de overgang van primair naar voortgezet en van voortgezet naar het hoger onderwijs. Daarbij zouden ook de (veranderingen van) aspiraties en netwerken van de leerlingen onderzocht kunnen worden. Daarnaast laat deze studie zien dat voor onderwijsactiviteiten die buiten het reguliere onderwijs georganiseerd worden, afstemming tussen een groot aantal partijen noodzakelijk is. Zowel met ouders, leerkrachten, schoolleiders, schoolbesturen en lokaal bestuur. Dit gaat niet altijd zonder slag of stoot. Vervolgonderzoek naar de *educational governance*, dat gericht is op de wijze(n) waarop scholen en schoolbesturen invulling en sturing geven aan (bovenschoolse) onderwijstijdverlening (op basis van *best practices*) is eveneens wenselijk.

REFERENTIES

- Baay, P. & Haan, de, J. (2016) *Scholen kunnen jongeren helpen hun netwerken beter te benutten, ook op het mbo*. <https://www.socialevraagstukken.nl/scholen-kunnen-jongeren-helpen-hun-netwerk-beter-te-benutten-ook-op-het-mbo>.
- Baay, P.E. (2015) *How Graduates Make the School-To-Work Transition: A Person-in-Context Approach* (proefschrift). Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Baillergeau, E., Duyvendak, J., & Abdallah, S. (2015) Heading towards a desirable future. Aspirations, commitment and the capability to aspire of young Europeans. *Open Citizenship*, 5 (2): 1-10.
- Beekhoven, S. Hoogeveen, K., Kruiter, J. Heyden van der, K. (2017) *Schakelklassen, zomerscholen en onderwijstijdverlening: een inventariserend onderzoek onder gemeenten en scholen*. Utrecht: Sardes.
- Bochove, van, M. (2008) *Een rolmodel, ik? Vijftien Rotterdamse vrouwen over succes, inspiratie en mentoring*. Rotterdam: Sociaal Platform Rotterdam.
- Crul, M. (2003) Student mentoring onder allochtone jongeren: Een methodiek in ontwikkeling. *Pedagogiek*, 23: 21-39.
- Denessen, E., Driessena, G. & Slegers, P. (2005) Segregation by choice? A study of group- specific reasons for school choice. *Journal of Education Policy*, 20 (3): 347-368.
- Gemeente Den Haag (2018) *Haagse educatieve Agenda 2018-2022: Ontwikkel kansen in Den Haag*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Gemeente Den Haag (2014) *Doelmatigheidsonderzoek brede buurtschool*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Gemeente Den Haag (2007) *De nieuwe aanpak voor krachtwijk Den Haag Zuidwest*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Granovetter, M. (1973) The Strength of Weak Ties. *The American Journal of Sociology*, 78(6): 1360-1380.
- Inspectie van het Onderwijs (2018) *De Staat van het Onderwijs*. Den Haag: Inspectie van het Onderwijs.
- Kempen, van R. (2008) Wonen en sociale stijging. *Cahier Sociale stijging*, Utrecht: MITROS.
- Klopprogge, J. & Wit, de W. (2015) *Het onderwijsachterstandenbeleid na 2015*. Den Haag: NRO.
- Ministerie van OCW (2018) *Technisch Rapportage Onderwijskansen en segregatie*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- Ministerie van OCW (2016) *Actieplan Gelijke kansen in het Onderwijs*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- Oberon (2009) *Een oriëntatie naar verlengde onderwijstijd*. Utrecht: Oberon.
- OECD (2016) *Reviews of national policies for education: Netherlands foundations for the future*. Parijs: OECD.
- Putnam, R. (2015) *Our kids: The American Dream in crisis*. New York: Simon and Schuster.
- Vrom-raad (2006) *Stad en stijging: sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing*. Den Haag: Vrom-raad.
- Welie, L. V., Hartog, J., & Cornelisz, I. (2013) Free school choice and the educational achievement gap. *Journal of School Choice: International Research and Reform*, 7(3), 260-291.
- Zeemeijer, I. (2019) Gelijke kansen? Scholen bevorderen juist een statusstrijd. In: *Financieel Dagblad*, januari 2019 <https://fd.nl/achtergrond/1283290/scholen-bevorderen-klassieke-statusstrijd#>.

GERAADPLEEGDE WEBSITES

<https://www.denhaag.nl/nl/in-de-stad/onderwijs-en-studeren/universiteit-in-de-wijk-biedt-extra-kansen-aan-scholieren.html>

https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?cat_open_code=c326

<https://www.rug.nl/society-business/science-shops/gedrag-en-maatschappij/publicaties>

https://denhaag.buurtmonitor.nl/Jive?cat_open_code=c326

<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/3328259/1/RIS180644a>

DE **HAAGSE**
HOGESCHOOL

Meer informatie

dehaagsehogeschool.nl

k.m.rusinovic@hhs.nl

**Mr. P. Droogleever Fortuynweg 22
2533 SR Den Haag**

let's change
YOU. US. THE WORLD.